

En handbok för kommunala miljövårdsmyndigheter om avgörande av dikningsärenden enligt vattenlagen

GUIDE 3 | 2018

**EN HANDBOK FÖR KOMMUNALA MILJÖVÅRDSMYNDIGHETER OM
AVGÖRANDE AV DIKNINGSÄRENDEN ENLIGT VATTENLAGEN**

**Översättning av Opas 3 | 2016: Opas kunnan ympäristönsuojelu-
viranomaisille vesilain mukaisten ojitusasioiden ratkaisemiseen
(URN:ISBN:978-952-314-749-2)**

Närings- trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

Ombrytning: KEHA-keskus

Pärmbild: KEHA-keskuksen kuvapankki

Tryckeri: PunaMusta

ISBN 978-952-314-745-4 (tryckt)

ISBN 978-952-314-746-1 (PDF)

ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (tryckt)

ISSN 2242-2935 (webbpublikation)

URN:ISBN:978-952-314-746-1

www.doria.fi/ely-keskus

Innehåll

Inledning.....	3	3. Den kommunala miljöförvaldningens	
		behörighet i dikningsärenden	15
1. Dikning	4	3.1 Dikning på annans område	17
1.1 Definition av dikning	4	3.1.1 Överenskommelse om nyttjanderätt.....	17
1.2 Rätt till dikning	5	3.1.2 Nyttjanderätt på basen av myndighetsbeslut...	17
1.3 Anmälan om dikning	6	3.1.3 Genomförande av dikning på annans område.	19
1.3.1 Anmälan om dikning enligt vattenlagen	6	3.1.4 Allmänna farleder och ledningslinjer	19
1.3.2 Anmälningsskyldighet för en åtgärd som		3.1.5 Enskilda vägar och ledningslinjer.....	20
betydligt försämrar ett Natura 2000-område	7	3.1.6 Beständigheten av en rätt som gäller dikning .	20
1.4 Tillståndsplikt för dikning	7	3.2 Underhåll av diken	21
1.4.1 Vattentillstånd	7	3.3 Tilltäppning av ett dike	23
1.4.2 Skydd av vattennaturtyper	10	3.4 Ändring av dikets läge och sträckning	23
2. Samfällad dikning.....	11	3.5 Tekniska krav för ett dike	23
2.1 Avtalsdikning	11	3.6 Rörläggning av ett dike.....	24
2.2 Dikningssammanslutning	12	3.7 Skogsdikning	25
2.3 Dikningsförrättning.....	13	3.8 Dikning på ett detaljplaneområde	26
2.4 Dikningsplan.....	14	3.9 Användning av annans dike för annat än	
		torrläggning av mark	28

4. Ersättningar, kostnader och avgifter	29
4.1 Ersättningar av förlust av förmån	29
4.1.1 Lagligen orsakad förlust av förmån	29
4.1.2 Separata ersättningsärenden.....	31
4.1.3 Förluster av förmån som orsakats genom lagstridiga åtgärder och anläggande av ett dike utan tillstånd	32
4.2 Fördelning av dikningskostnader	35
4.3 Intressebevakningskostnader, avgifter och rättegångskostnader	36
5. Förfarande.....	38
5.1 Anhängiggörande	38
5.2 Ansökan	38
5.3 Information.....	39
5.4 Utlåtanden.....	39
5.5 Hörande	39
5.6 Gemensam behandling av ärenden	40
5.7 Utredning.....	40
5.7.1 Inspektion	40
5.7.2 Syn.....	41
5.8 Beslut.....	42

6. Sökande av ändring och verkställande av beslut	44
6.1 Sökande av ändring	44
6.1.1 Besvärsrätt.....	44
6.1.2 Besvärsskrift.....	45
6.1.3 Hörande	45
6.1.4 Förfarande i förvaltningsdomstolen och meddelande av beslut	46
6.1.5 Sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut.....	46
6.2 Verkställighet av beslut.....	46
7. Efterhandstillsyn	48
7.1 Tillsynsmyndigheter	48
7.2 Tillsynsåtgärder	49
7.2.1 Förvaltningstvångsförfarande.....	49
7.2.2 Vite samt hot om tvångsutförande eller avbrytande	51
7.2.3 Omedelbart förvaltningstvång.....	51
7.2.4 Anmälan till polisen.....	52
Källor.....	53
Författningar.....	55
Ordlista.....	56

Inledning

Hos de kommunala miljövårdsmyndigheterna lämnas dikningsärenden regelbundet in till behandling. Enligt vattenlagen delas behörighet gällande dikningsärenden mellan regionförvaltningsverket, dikningsförrättningen och kommunens miljövårdsmyndighet. Dessutom fungerar NTM-centralen tillsammans med kommunen som tillsynsmyndighet enligt vattenlagen. Till den kommunala miljövårdsmyndigheten hör särskilt vissa meningsskiljaktigheter i fråga om dikning. Fördelning av behörigheten är ett exempel på hur säregen vattenlagen med dess dikningsbestämmelser är jämfört med den övriga miljölagstiftningen. Kommunernas tjänsteinnehavare inom miljöskydd har kommenterat att tolkning av vattenlagen är utmanande och att man borde utarbeta tidsenliga anvisningar för att avgöra dikningsärenden. Ökningen av dikningsärenden i kommunerna understryker behovet av lagenliga, godtagbara och konsekventa beslut.

Denna handbok är riktad till de tjänsteinnehavare som ansvarar för miljöskyddet i kommunerna, i syfte att ge

handledning i dikningsärenden som hör till dem. Handboken har utarbetats utgående från tjänsteinnehavarnas behov och den strävar efter att stöda deras vardagliga arbete. I handboken behandlas lagstiftningen som gäller dikning också i andra avseenden än vad som gäller den kommunala miljövårdsmyndigheten, men i huvudsak koncentrerar handboken sig till de ärenden som hör till den kommunala miljövårdsmyndighetens behörighet. Handboken har uppgjorts på uppdrag av den riksomfattande gruppen för verksamhetsmodeller i fråga om grundtorrläggning och dikningsförrättning. Gruppen är tillsatt av miljöministeriet och styrs av jord- och skogsbruksministeriet.

Avsikten med handboken är att informera om de normer i vattenlagen som gäller dikning samt att hjälpa till att tolka lagen. Handboken har ingen rättslig bindande verkan, utan ger endast rekommendationer om tolkningen. Ett rättsligt beslutfattande bör alltid basera sig på den gällande lagstiftningen. När man tillämpar lagen, bör man dock komma

ihåg att i varje ärende ta dess enskilda särdrag i beaktande så att ärenden som avviker från varandra även avgörs på olika sätt, samtidigt bör man dock komma ihåg realiseringen av förutsägbarhet och konsekvens.

Fast handboken är fokuserad på lagen, lönar det sig även att komma ihåg att de meningsskiljaktigheter som kommer emot i samband med dikningsärenden, ofta gäller så mycket mera än bara lagen och tillämpning av den. Ibland kan en dikestvist även grunda sig på andra meningsskiljaktigheter som kan härstamma t.o.m. från tidigare generationers tvister. Därför krävs ofta även andra kunskaper än bara rättslig kompetens av den tjänsteinnehavare som sköter dessa ärenden. Högsta förvaltningsdomstolens korta referat och övriga beslut av någon annan rättsinstans som ursprungligen inte har översatts, har lämnats på finska. Dessutom har de länkar, källor o.d. som har förändrats, uppdaterats i översättningen.

1. Dikning

1.1 Definition av dikning

I vattenlagen (587/2011) avses med dikning de specificerade åtgärder som vidtas för att torrlägga mark eller annars avleda vatten som hindrar användningen av ett område (VL 5:1.1):

- **anläggande av ett dike**
 - Som diken räknas alla öppna bäddar och rör som är avsedda att torrlägga mark eller annars avleda vatten som hindrar användningen av ett område. Med dike avses således öppna diken och täckdiken men också avlopp som är avsedda att leda dag- eller dräneringsvatten. (RP 277/2009 rd, s. 96)
- **utvidgning eller uträtning av ett dike, en rännil eller en bäck**
 - Som dikning räknas all slags utvidgning (fördjupning, breddning) eller uträtning av ett dike, en rännil eller en bäck.
 - Sådant underhåll av ett dike, som inte innehåller utvidgning, räknas inte som dikning.
 - Som undantag i det ovan nämnda; om ett dike som helhet betraktat kan anses ha förvandlats till en bädd i ett naturliknande tillstånd, tillämpas de bestämmelser som föreskrivs om dikning på underhållet och användningen av diket (se 3.2 Underhåll av ett dike). (VL 5:8.2)
- **sådan rensning av en rännil eller en bäck som inte medför sänkning av medelvattenståndet i sjön ovanför**
 - Rensning och invallning av bäckar hör till dikningsprojekt. När den gamla vattenlagen (264/1961, förkortning GVL) var ikraft, hörde dessa till vattenståndsreglering, dvs. till projekt av ett sådant slag som inte längre finns.
 - Om rensning av en rännil eller en bäck sänker medelvattenståndet i den ovanförliggande sjön, bör de bestämmelser som finns i vattenlagen kapitel 6 gällande bestående ändring av medelvattenståndet tillämpas i projektet. En bestående ändring av medelvattenståndet är ett projekt som kräver tillstånd. (VL 6:1; VL 6:6)
- **dikningsbestämmelserna tillämpas även vid avledande av avloppsvatten så som det stadgas i miljöskyddslagen (527/2014) (VL 5:1.2).**

Definitionen av dikning är central, eftersom bestämmelserna i vattenlagens kapitel 5 tillämpas på dikning samt på användning och underhåll av diken (VL 5:1.1). Återigen är det viktigt att skilja dikning från underhåll och användning, eftersom bestämmelserna angående dessa delvis avviker från varandra i dikningskapitlet. Med underhåll av ett dike avses att diket hålls i ett sådant skick som dess torrläggningssfunktion kräver genom rensning eller muddring, så att diket inte förstöras från ursprunglig dimensionering (se 3.2 Underhåll av ett dike). Tillståndsplikten i vattenlagen gäller både användningen och underhållet. De grundläggande bestämmelserna för underhållet av ett dike finns i VL 5:8.

I vattenlagen definieras inte direkt användning av diken, men antagligen menas först och främst ledning av vatten i diken (se t.ex. VL 5:3, VL 5:14; Viher- vuori 1987, s. 90; Halonen 2013, s. 43).

Den mest typiska dikningsverksamheten innefattar genomförande av grundtorrläggning och lokal dränering som tjänar åkerbruk, istandsättningsdikningar inom skogsbruket och hantering av dräneringsvatten och dagvatten runt fastigheters grunder på bostadsområden. Med grundtorrläggning avses grävning och rensning av utfallsdiken, små invallningar och förbättring av bäckarnas vattenledningsförmåga i syfte att torrlägga marken. Med grundtorrläggning skapas förutsättningar för lokal dränering, till vilken räknas bl.a. kretsdiken, tegdiken och täckdiken. (Järvenpää & Savolainen

2015, s. 23) Istandsättningsdikningar av skogsdiken innefattar sådana åtgärder att det är fråga om dikningen enligt vattenlagen (se 3.7).

1.2 Rätt till dikning

Fastighetsägarens eller fastighetsinnehavarens rätt att inleda dikning, dvs. att avlägsna det överflödiga vatten som stör en ändamålsenlig användning av fastigheten, är så pass vedertagen som utgångspunkt för bestämmelserna om dikning att man har ansett att den inte längre bör inskrivas i lagen. (RP 277/2009 rd, s.89)

Ändå begränsas dikningen av 2:7 i vattenlagen som gäller det allmänna genomförandesättet av vattenhushållningsprojekt (VL 5:7.1):

VL 2:7

Vattenhushållningsprojekt ska genomföras och vattentillgångar och vattenområden i övrigt användas så att allmänna eller enskilda intressen inte kränks på ett sätt som kan undvikas, om syftet med projektet eller användningen kan nås utan oskälig ökning av kostnaderna i förhållande till de totala kostnaderna och till den skada som orsakas.

Projektet bör alltså planeras och genomföras så att det medför så lite skada som möjligt, men ändå så att projektets mål uppnås. Denna princip om minimering av olägenheter (kallas även för skyldighet att förebygga skador och skyldighet att minimera olägenheter) bör beaktas i samband med alla vattenlagsenliga projekt som genomförs, oberoende av om projektet behöver ett tillstånd eller inte. Detta betyder att man bör sträva efter att undvika alla de skador och olägenheter som projekt kan medföra för områdets övriga markägare samt för miljön. Till dem hör bland annat konsekvenserna för fiskbestånden, andra möjligheter att använda yt- och grundvatten, vattendragets reningsförmåga, vattennaturen och dess funktion samt vattendragets lämplighet för rekreationsändamål. Dessutom ska man beakta projektets konsekvenser för naturskönheten, kulturvärden och trivseln i omgivningen samt andra konsekvenser för allmänna och enskilda intressen. (Miljöministeriet 2012, s.18)

Dikningen ska dessutom genomföras så att inte någon annans område blir vattendränkt eller orsakas annan förlust av förmån. (VL 5:7.1).

Vad gäller vattendränkning och annan förlust av förmån finns det dock en avvikelse från kravet om att inte orsaka skada. Om den skada som nämns ovan är avsevärt mindre än kostnaderna för att förebygga en sådan konsekvens, kan man tillåta vållandet av skadan, ifall den

som utför dikningen ersätter förlusten av förmån med pengar. (VL 5:7.1)

Dessa krav på att inte orsaka skada gäller förutom nydikning även underhåll av diken. Dessutom bör samernas rättigheter enligt 2:8 § i vattenlagen tas i beaktande vid genomförande av varje projekt. (VL 2:8; VL 5:8.1)

Ytterligare kan övrig lagstiftning, som t.ex. miljöskyddslagen, naturvårdslagen (1096/1996), skogslagen (1093/1996), lagen om fornminnen (295/1963) samt markanvändnings- och bygglagen (132/1999), ställa sådana förpliktelser och förbud, som har inverkan på genomförandet av dikningen.

1.3 Anmälan om dikning

1.3.1 Anmälan om dikning enligt vattenlagen

Syftet med dikningsanmälan är att effektivisera förutsättningarna för tillsynsmyndighetens förhandskontroll. På basis av anmälan bedömer tillsynsmyndigheten om projektet kräver tillstånd enligt vattenlagen eller dikningsförrättning. Målet är även att på förhand kunna granska de konsekvenser som dikningen medför avrinningsområdesvis genom att beakta andra projekt som har planerats för samma tidsperiod. (RP 277/2009 rd, s. 98–99)

Den projektansvarige ska göra en skriftlig anmälan till den statliga tillsynsmyndigheten (NTM-centralen) om annan än obetydlig dikning minst 60 dygn innan dikningen inleds. Anmälan gäller alltså alla projekt som definitionen av dikningen innefattar. (VL 5:6.1)

Anmälan bör dock inte göras för sådan dikning som (VL 5:6.1):

- ingår i beslut vid en dikningsförrättning
- ingår i beslut av regionförvaltningsmyndigheten eller den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten
- ingår i en vägplan enligt 24 § i landsvägslagen (503/2005) eller i en järnvägsplan enligt 19 § i banlagen

Om dikningen inte genomförs på sura sulfatjordar eller på grundvattenområden kan som obetydlig dikning räknas till exempel:

- dikning av ett litet åkerskifte
- kompletteringsdikning av ett åkerskifte
- täckdikning av ett åkerskifte
- dikning av ett litet skogsskifte
- anläggande av ett nödvändigt dike på egen mark för att torrlägga en byggplats
- vanligt underhåll av ett dike

Fastän det verkar som om dikningens obetydlighet bestäms på basen av arealen, skulle det vara viktigare att betrakta ärendet utgående från de konsekvenser som dikningen medför. Det är fråga om hur obetydliga projektets konsekvenser är, inte om hur obetydlig projektets areal är. Även dikning på en liten yta kan med-

föra betydande konsekvenser. Bl.a. markens beskaffenhet samt vattendragens och grundvattnens läge är sådana faktorer som inverkar och därför stämmer entydiga tumregler som baserar sig på arealen inte nödvändigtvis. Projekt kan inte heller vara obetydligt, om det kan kräva ett tillstånd enligt vattenlagen eller en dikningsförrättning.

Anmälan om dikning gäller i huvudsak projekt som innefattas av dikningens definition, men också en del av underhållsprojekten måste anmälas. Anmälan om dikning bör alltid göras om:

- dikning eller underhåll genomförs på ett grundvattenområde eller dess omedelbara närhet
- dikning eller underhåll genomförs på sura sulfatjordar
- dikning kan ha skadliga konsekvenser på vattendrag eller naturvärden
- det är fråga om ett dike som, helhet betraktat, kan anses ha förvandlats till en bädd i ett naturliknande tillstånd (VL 5:8.2; se 3.2)
- det är fråga om dikning av ett litet större åkerskifte eller iståndsättningsdikning (se 3.7).

Dikningsanmälan innehåll bestäms i 5:6.1 i vattenlagen och i 31 § i vattenförordningen (1560/2011). Den NTM-central som behandlar anmälan uppmanar vid behov anmälaren att ansöka om dikningsförrättning eller regionförvaltningsverkets tillstånd. Tillsynsmyndighetens uppmaning är endast vägledande och är inte ett juridiskt bindande avgörande

om ett tillstånd krävs. (VL 5:6.2; HFD 27.12.2012 I. 3714 (KR))

Anmälan ersätter inte andra förfaranden, som t.ex. tillstånd eller förrättning (RP 277/2009 rd, s.99).

I vattenlagen har inte några förpliktelser ställts på NTM-centralen om att informera den kommunala miljövårdsmyndigheten om mottagna anmälningar. Det kan man dock i praktiken göra. Samma gäller, ifall anmälan orsakar fortsatta åtgärder.

1.3.2 Anmälnings-skyldighet för en åtgärd som betydligt försämrar ett Natura 2000-område

Om avsikten är att genomföra dikning eller underhåll på ett område som hör till nätverket Natura 2000 eller utanför nätverket och detta kan medföra konsekvenser som betydligt försämrar de naturvärden som står som grund för skyddet av området, bör den som har ansvar för åtgärden lämna en anmälan om den till närings-, trafik- och miljöcentralen (NVL 65 b §). Anmälningskyldigheten gäller endast sådana åtgärder som annars inte kräver tillstånd eller anmälan enligt den ikraftvarande lagstiftningen, dvs. i fråga om nya dikningar gäller detta endast obetydliga dikningar som inte överskrider gränsen för anmälningskyldigheten enligt vattenlagen. På grund av att termen åtgärd används i naturvårds-

lagen, kan anmälningskyldigheten gälla även underhållet. I fråga om underhåll gäller bestämmelsen all verksamhet som inte bör anmälas enligt vattenlagen. Vad anmälan bör innehålla, bestäms i naturvårdslagen och naturvårdsförordningen (160/1997). (NVL 65 b §; NVF 24 a §)

1.4 Tillståndsplikt för dikning

1.4.1 Vattentillstånd

För dikning och för användning och underhåll av ett dike krävs tillstånd enligt vattenlagen av statens tillståndsmyndighet (region-förvaltningsverket), om detta kan på ett vattenområde leda till (VL 5:3.1):

1. Sådan förorening som avses i miljöskyddslagens 5 § 1 mom. punkt 2

I praktiken kan förorening förorsakad av dikning märkas t.ex. som ökad näringsbelastning i ett vattendrag dit det leds dräneringsvatten eller som försurning av ett vattendrag förorsakad av sur sulfatjord. (RP 277/2009 rd, s. 96)

MSL 5.1,2 §

I denna lag avses med *förorening av miljön* utsläpp som antingen i sig eller tillsammans med andra utsläpp

- a) medför olägenhet för hälsan,
- b) medför olägenhet för naturen och dess funktioner,
- c) hindrar eller i hög grad försvårar utnyttjandet av naturresurser,
- d) minskar den allmänna trivselen i miljön eller särskilda kulturvärden,
- e) minskar miljöns lämplighet för allmän rekreation,
- f) skadar eller medför olägenhet för egendom eller dess användning, eller
- g) orsakar annan därmed jämförbar kränkning av allmänt eller enskilt intresse.

Utgående från de ovannämnda konsekvenserna borde miljö tillstånd i regel krävas för dikning, men frågor i anslutning till dikningsärenden som gäller nyttjanderätter och skyldighet att delta är emellertid av det slaget att det är ändamålsenligt att hålla reglering av dessa projekt inom ramen för vattenlagens tillämpningsområde. Således är tillståndsförfarandet för dikning vattenlagsenligt, där man i tillämpliga delar ska tillämpa tillståndströskeln enligt miljöskyddslagen och sådana materiella bestämmelser som krävs för beslutfattandet. (RP 277/2009 rd, s. 96) HFD:s beslut beskri-

KHO 24.11.2008 t. 2952 (LRS)

Lupahakemus koski yhteensä 135 hehtaarin suuruisten golfkenttäalueiden kuivatusvesien johtamista vesistöön. Toiminta sisälsi kentän eri osien lannoittamista niiden käytön vaatimusten mukaisesti. VVL 1 luvun 19 §:n 1 momentin mukaisen luvan tarve koskee muun ohella lain 6 luvun 2 §:ssä tarkoitettua ojitusta silloin, kun siitä voi aiheutua ympäristönsuojelulain mukaista ympäristön pilaantumista vesialueella. Kentän kuivatusvesien vesistöön johtamista koskeva lupa-asia katsottiin tämän vuoksi VVL 14 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi vesitalousasiaksi, jossa kuitenkin on vesilain 2 luvun 1 a §:n nojalla soveltuvin osin noudatettava ympäristönsuojelulain 41–44, 46, 55, 57 ja 58 §:n säännöksiä. Ympäristönsuojelulain mukainen ympäristölupa ei näin ollen ollut asiassa tarpeen.

ver väl, hur vattenlagen och miljöskyddslagen sinsemellan tillämpas.

I vissa fall, om syftet med projektet även avser annan verksamhet än marktorrläggning, tillämpas tillståndssystemet enligt miljöskyddslagen. Ett sådant exempel är torvproduktion. Torvtäkt och därtill anknuten dikning behandlas enligt miljöskyddslagens tillståndssystem. Viss verksamhet kan även kräva tillstånd enligt båda dessa lagar. (MSL 27.2 §; MSL Bilaga 1)

Man bör även ta i beaktande att vattenlagens tillståndströskel i samband med förorening, berör vattenområdet, vars definition är mer omfattande än vattendragens. I vattenlagen definieras ett vattenområde som ett område som inte endast tillfälligt är täckt av vatten och vars gräns mot land är strandlinjen enligt medelvattenståndet (VL 1:3.1,2). Därför överskrider tillståndströskeln även då, när risk för förorening gäller en min-

dre fåra än ett vattendrag, som t.ex. en rännil eller ett dike. I detta sammanhang bör man även beakta de naturliga förhållandena i den rännil som dikas och om naturtillståndet äventyras samt behovet av undantagstillstånd med avseende på det (se 1.3.1 Anmälan om dikning enligt vattenlagen). (VL 2:11)

2. Sådana påföljder som avses i 3 kap. 2 § i vattenlagen, om det inte enbart är fråga om ändrad vattenförling i en bäck på grund av dikning som endast utförs på området ovanför bäcken. (VL 5:3.1,2)

Tröskeln för tillståndsbehov kan överskridas till följd av kränkningar av preciserade allmänna eller enskilda intressen. Olika slags skador gäller i huvudsak allmänna intressen och med avseende på dessa är förteckningen inte uttömmande.

Tillståndet behövs dock inte, om det är fråga om ändrad vattenförling i en bäck på grund av dikning som endast utförs på området ovanför bäcken (VL 5:3.1,2). Däremot fordras det alltid tillstånd av tillståndsmyndigheten, om vattenförlingen stoppas helt och hållet eller bäcken stängs. (RP 277/2009 rd, s. 97)

Det är även värt att beakta att tillstånd behövs om bevarandet av de naturliga förhållandena i en bäckfåra äventyras (VL 3:2.1,8). Vad det gäller bäckar är bedömningen av naturtillståndet densamma som för behovet av undantagstillstånd (VL 2:11) i fråga om rännilar (se 1.4.2 Skydd av vattennaturtyper). (RP 277/2009 rd, s. 56)

Skadeverkningar som berör enskilda intressen har behandlats i andra moment i samma paragraf. När det endast är fråga om enskilda intressen, behövs inget tillstånd om den som lider skada skriftligen ger sitt samtycke till åtgärden. (VL 3:2.2)

VL 3:2

För ett vattenhushållningsprojekt krävs tillstånd av tillståndsmyndigheten, om projektet kan ändra vattendragets läge, djup, vattenstånd, vattenföring, strand eller vattenmiljö eller grundvattnets kvalitet eller mängd och om förändringen

1. medför risk för översvämning eller allmän vattenbrist,
2. medför en skadlig förändring av naturen och dess funktion eller försämrar tillståndet i ett vattendrag eller en grundvattenförekomst,
3. avsevärt minskar naturskönheten, trivseln eller kulturvärdena i omgivningen eller vattendragets lämplighet för rekreatiönsändamål,
4. medför fara för hälsan,
5. leder till att en viktig eller annan för vattenförsörjningen lämplig grundvattenförekomst blir väsentligt mindre riklig eller att möjligheterna att utnyttja den annars försämrats eller på något annat sätt orsakar skada eller olägenhet för uttag av vatten eller för användningen av vatten som hushållsvatten,
6. orsakar skada eller olägenhet för fisket eller fiskbeståndet,
7. orsakar skada eller olägenhet för sjötrafiken eller timmerflottningen,
8. äventyrar bevarandet av de naturliga förhållandena i en bäckfåra, eller
9. på något annat jämförbart sätt kränker ett allmänt intresse.

Ett vattenhushållningsprojekt kräver också tillstånd av tillståndsmyndigheten, om en ändring som avses i 1 mom. orsakar förlust av förmån för någon annans vattenområde, fiske, vattentillgång, mark, fastighet eller övriga egendom. Inget tillstånd behövs dock om förlusten av förmånen endast avser en enskild förmån och innehavaren av den skriftligen har samtyckt till projektet.

Tillstånd av tillståndsmyndigheten behövs också för

1. att ändra rännilar eller diken eller vattnets lopp i dem på ett sätt som orsakar skada på någon annans mark, när markägaren inte har gett sitt samtycke till sådana ändringar och det inte är fråga om dikning som avses i 5 kap.,
2. att använda en anläggning som ska uppföras i ett vattenområde, när användningen av anläggningen stör användningen av någon annans fastighet och ägaren till fastigheten inte har gett sitt samtycke till sådan användning.

Tillstånd behövs också för ändring av ett vattenhushållningsprojekt för vilket tillstånd har beviljats, om ändringen kränker allmänna eller enskilda intressen på ett sätt som avses i 1–3 mom.

1.4.2 Skydd av vattennaturtyper

Skydd av naturtyper enligt vattenlagen är ett allmänt förbud mot att äventyra naturtillståndet i en vattenmiljö som har definierats som typ av vattennatur och som verkställts med skilt beslutsfattande. Förbudet hör till den statliga tillståndsmyndighetens behörighet, men man kan med vissa förutsättningar få undantag från förbudet.

Det är förbjudet att äventyra de naturliga förhållandena i flador eller glon på högst tio hektar eller källor eller, någon annanstans än i landskapet Lappland, tjärnar eller sjöar på högst en hektar eller rännilar. (VL 2:11.1)

Vad det gäller dikning ansluter ärendet speciellt sig till användning av en rännil. Då dikningen berör en rännil bör man beakta dess naturtillstånd och om naturtillståndet riskeras av dikningen.

Centrala faktorer i definitionen av naturtillstånd är naturtypernas särdrag och hur de ändras till följd av människas verksamhet. Objekten behöver inte stå utanför all påverkan av mänsklig verksamhet för att kunna definieras som naturtyp i naturligt tillstånd, utan små ändringar i särdragen är möjliga. Naturtillståndet kan även återhämta sig. När man bedömer äventyrande av det naturliga tillståndet har både naturtypens särdrag och den planerade verksamhetens inverkan på dem en central roll. (RP 277/2009 rd, s. 56)

Varje situation bör bedömas från fall till fall och om tröskeln överskrids, förutsätts undantag för projektets genomförande.

På ansökan kan tillståndsmyndigheten i enskilda fall bevilja undantag från förbudet, om målen för skyddet av vattennaturtyperna inte avsevärt äventyras. Att bedöma om naturtypen avsevärt äventyras, baserar sig på naturvetenskaplig bedömning från fall till fall och tolkas på samma sätt som i naturvårdslagens 31 §. På tolkningen inverkar även övrig markanvändning och hot som den medför. I samband med tillståndsärendet enligt vattenlagen ska myndigheten pröva frågan om beviljande av undantag på tjänstens vägnar. (VL 2:11.2; RP 277/2009 rd, s. 57)

Skyddet av vattennaturtyperna kompletteras genom att åtgärden som kan äventyra naturtillståndet i en bäckfåra av tillståndspliktiga enligt vattenlagens 3:2.1,8, genom att bevarandet av mångfalden och skyddet av särskilt viktiga livsmiljöer enligt skogslagens 10 § samt genom att räkna underhåll och användning av en bädd i ett naturliknande tillstånd som dikning.

Stadgandet baserar sig på ändringsförbudet i den gamla vattenlagen, som inverkar på hur äventyrandet av naturtillståndet i både en rännil och en bäck ska tolkas och bedömningskriterierna för dessa är sammanfallande. Bestämmelsen gäller endast själva bädden och syftar till fysisk ändring. I fråga om dikning regleras verksamhet som orsakar föro-

rening med VL:s 5:3.1. (RP 277/2009 rd, s. 56)

Livsmiljöer som är särskilt viktiga med tanke på mångfalden i skogen är sådana områden i naturtillstånd eller naturliknande tillstånd som avviker tydligt från den omkringliggande skogsnaturen. Sådana är t.ex. omedelbara närmiljöer vid bäckar och sådana rännilar som bildar bäddar för fortgående rinnande vatten (SkogsL 10.2 §)

I de områden som beskrivs i skogslagens 10 § får man bl.a. inte dika samt rensa bäckar och rännilar. (SkogsL 10a.3 §) Skogscentralen bör dock bevilja undantagslov för fullgörande av skyldigheter eller efterföljande av inskränkningar, ifall åtgärderna i fråga leder till ekonomisk skada som inte är ringa för markägaren eller den som innehar besittningsrätten (SkogsL 11 §). Undantagslov som beviljas av skogscentralen utesluter dock inte behovet av undantagslov som eventuellt behövs enligt vattenlagens 2 kap 11 §.

2. Samfällad dikning

ENLIGT DEFINITIONEN I VATTENLAGENS 5:2.1,4 AVSES MED SAMFÄLLD DIKNING SÅDAN DIKNING DÄR TORRLÄGGNINGSOMRÅDET BESTÅR AV FLERA FASTIGHETER SOM TILLHÖR OLIKA MARKÄGARE SAMT MED TORRLÄGGNINGSOMRÅDE SÅDANA MARKER FÖR VILKA SAMFÄLLD DIKNING MEDFÖR NYTTA. NÄR DESSA FÖRENAS BETYDER SAMFÄLLD DIKNING SÅDAN DIKNING SOM MEDFÖR TORRLÄGGNINGSNYTTA FÖR FLER ÄN EN MARKÄGARES MARK. (VL 5:2.1)

Om ett dike som ligger på en fastighetsrå medför nytta för båda fastigheterna som gränsar till den, uppstår ett samfällt projekt. Ett dike kan även medföra nytta för andra fastigheter, även om den ursprungliga dikningen i praktiken inte nödvändigtvis var samfällad. Den avgörande faktorn är alltså influensområdet

för dikningens nytta och skada. Avsikten med bestämmelserna som gäller samfällad dikning är att nyttotagarna ansvarar för de kostnader som orsakas av projektet i förhållande till den nytta som de får av dikningen. (VL 5:19.2; RP 277/2009 rd, s. 96, 106-107)

Samtliga nyttotagare har rätt att delta i samfällad dikning. Nyttotagare är alltså varje ägare till en fastighet som får nytta av dikningen. (VL 5:17.1; VL 5:2.1,3)

Varje nyttotagare har rätt att yrka att dikningen ska genomföras så att den medför största möjliga nytta också för dennes mark, dock utan att det ursprungliga syftet med dikningen ändras eller kostnaderna ökar oskäligt. På yrkande av en nyttotagare är även de övriga nyttotagarna skyldiga att delta i samfällad dikning. (VL 5:17)

Genomförande av samfällad dikning kan basera sig på ett avtal mellan mark-

ägarna, ett tillstånd av tillståndsmyndigheten eller på en dikningsförrättning. Man kan även grunda en dikningssammanslutning för genomförandet.

I fastighetsbildningslagen (554/1995) finns undantag till samfällad dikning som gäller nyskifte. (FBL 73 §; FBL 75 §)

2.1 Avtalsdikning

Om markägarna är eniga om projektet och dess kostnadsfördelning och det inte finns något behov för dikningsförrättning, kan samfällad dikning genomföras som avtalsdikning. Enligt Finlands miljöcentrals handbok om planering och dränering av mark (Maankuivatuksen ja kastelun suunnittelu) är giltighet och bindande verkan i en sådan här avtalsplan svagare än i en plan som har behand-

lats vid en dikningsförrättning, eftersom den binder endast de personer som har undertecknat avtalet. För en plan som har fastställts vid dikningsförrättning följer planens bindande verkan med fastigheten oberoende av vem ägaren är. Om man grundar en dikningssammanslutning för avtalsdikning, fortsätter fastighetens delägarskap i sammanslutningen även vid ägarbyte, om sammanslutningens stadgar fastställs av statens tillståndsmyndighet eller vid en dikningsförrättning. Avtalsdikningen förutsätter ett ömsesidigt avtal mellan samtliga nyttotagare och övriga sakägare. Om något avtal inte fås till stånd, bör man ansöka om dikningsförrättning. (VL 5:4.1,4; VL 5:22; VL 5:23; VL 5:24; Järvenpää & Savolainen 2015, s. 30)

2.2 Diknings-sammanslutning

Avsikten med bestämmelserna om en sammanslutning är att garantera att det finns någon som ansvarar för dikningen, som har rätt och skyldighet att underhålla diket, även om fastigheterna byter ägare. (RP 277/2009 rd, s.107)

För genomförandet av samfälld dikning ska det bildas en dikningssammanslutning, om nyttotagarna är minst tre och (VL 5:22.1):

- det krävs tillstånd från regionförvaltningsverket för dikningen,

- inget avtal kan nås om samfälld dikning, eller
- någon av nyttotagarna yrkar på att en sammanslutning ska bildas och en sammanslutning är nödvändig för genomförandet av dikningen, underhållet av dikena eller skötseln av andra angelägenheter som beror på dikningen.

Medlemmarna i en dikningssammanslutning är alla nyttotagare, dvs. alla fastighetsägare som får torrlägningsnytta. Den som senare vill leda in vatten i ett samfällt dike anlagt av en dikningssammanslutning och som kan anses få nytta av dikningen ska antas som medlem genom ett beslut av sammanslutningens stämma. Stämman ska fastställa nyttotagarens andel av dikningskostnaderna. Om fastighetsindelningen ändras på torrlägningsområdet, blir ägaren till den nya fastigheten medlem i dikningssammanslutningen för den del av fastigheten som ligger på torrlägningsområdet. Dikningssammanslutningens stämma fastställer den nya ägarens medlemskap i dikningssammanslutningen och dennes andel av dikningskostnaderna. (VL 5:23)

En dikningssammanslutning ska bildas, när ett dikningsärende behandlas vid en dikningsförrättning eller hos regionförvaltningsverket, om nyttotagarna inte avtalar något annat om bildandet. Om nyttotagarna inte har bildat en dikningssammanslutning, kan tillsynsmyndigheterna NTM-centralen eller kommunens miljöförvaltningsmyndighet kräva på

att en sammanslutning ska bildas. Då avgörs bildandet vid en dikningsförrättning. Kravet är möjligt, om förutsättningar för sammanslutningens bildande uppfylls och om en sådan är nödvändig för skötseln av de angelägenheter som följer av dikningen. Det kan vara nödvändigt att bilda en sådan sammanslutning som tillsynsmyndigheten kräver, för att ansvarsförhållandena i anslutning till dikningen ska kunna klargöras eller för att sammanslutningens underhållsskyldighet och andra skyldigheter ska kunna ordnas på lämpligt sätt, eller av andra särskilda skäl. (VL 5:22.2; VL 5:24.1; RP 277/2009 rd, s.108)

Myndigheten, dvs. förrättningsmannen som behandlar dikningsärendet eller regionförvaltningsverket, ska fastställa sammanslutningens stadgar, utse de första ombudsmännen samt bestämma medlemmarnas andelar av dikningskostnaderna och deras rösträtt, om dessa inte ingår i dikningsplanen. (VL 5:24.2)

En dikningssammanslutning kan även upplösas. Ett ärende som gäller upplösning av en sammanslutning ska behandlas vid en dikningsförrättning och vid behandlingen av ärendet ska bestämmelserna i 12 kap. 19 § om upplösning av en sammanslutning iakttas i tillämpliga delar. (VL 5:26.2)

Det går inte att upplösa en sammanslutning, så länge den har skyldigheter eller ansvar som har sin grund i ett tillstånd eller en rättighet som beviljats för ett vattenhushållningsprojekt. Dikningssammanslutningens ansvar gäller främst

underhåll av diken. Det har stadgats i lagen att de bäddar som har använts i ett dikningsprojekt ska återställas i ett naturliknande tillstånd med hänsyn till förhållandena. I konstgjorda bäddar är det i praktiken omöjligt att åstadkomma naturliga förhållanden, utan målet ska vara ett sådant naturliknande tillstånd som kan anses vara förnuftigt med hänsyn till omständigheterna. Om diken pga. långvarig försummelse av underhållet inte har nått ett sådant tillstånd, ska det innan dikningssammanslutningen upplösas, slås fast vilka åtgärder som behövs för att nå det naturliknande tillståndet. (VL 5:26.1; RP 277/2009 rd, s.109; Miljöministeriet 2012, s. 51)

Förutom i vattenlagens 5:e kapitel finns bestämmelser om dikningssammanslutningar i vattenlagens 12:e kapitel om vattenrättsliga dikningssammanslutningar. NTM-centralen har publicerat en handbok för dikningssammanslutningar: Genomförande av underhålls- och grundförbättringsprojekt. Den ger dikningssammanslutningars aktörer ytterligare information om genomförande av projekt.

2.3 Dikningsförrättning

När det är fråga om ett samfällt dikningsprojekt med flera fastigheter för vilket behövs en plan och en kostnadsfördelning, behandlas dikningsärendet vanligtvis vid

en dikningsförrättning. (Järvenpää & Savolainen 2015, s. 30)

Ett dikningsärende ska behandlas vid en dikningsförrättning, om (VL 5:4.):

- dikningen leder till att ett översvämningssområde försvinner eller minskas
- dikningen leder till att vattnens avrinningsriktning avsevärt förändras
- diket anläggs eller ett befintligt dike förstoras, under en landsväg, kabel, gasledning, vattenledning, värmeledning eller ett avlopp och vägghållaren, och ägaren till konstruktionen inte ger sitt samtycke till åtgärden
- det finns minst tre nyttotagare och ingen överenskommelse kan nås om samfärd dikning
- planen som tidigare fastställts vid en dikningsförrättning ändras
- det är fråga om att bilda eller upplösa en dikningssammanslutning, eller

- det är fråga om medlemmarnas rättigheter och skyldigheter i dikningssammanslutningen.
- Om dikningen till någon del kräver tillstånd enligt VL 5:3, behandlas ärendet i sin helhet vid regionförvaltningsverket. Om behovet av tillstånd upptäcks först vid dikningsförrättningen, slutförs behandlingen av ärendet vid regionförvaltningsverket. (VL 5:32; Miljöministeriet 2012, s. 48)

Om dikningen kräver endast undantagstillstånd för att skydda vissa vattennaturtyper, behandlas ärendet vid regionförvaltningsverket endast till den del som gäller undantagstillståndet. (Miljöministeriet 2012, s. 48)

Dikningsförrättning ska sökas skriftligen hos NTM-centralen. Om förfarandet föreskrivs i vattenlagens 5:31–5:37 och 5:39.

KHO 17.1.2006 t. 35 (LRS)

Kun otettiin huomioon VVL 6 luvun 2 §:n 1 momentin, 1 luvun 19 §:n ja 19 luvun 5 §:n säännökset, vesilain mukaisen ojitustoimituksen toimitusinsinöörin olisi ennen ojitustoimituksen jatkamista tullut kehottaa toimituksen hakijaa hakemaan ympäristölupavirastolta VVL 1 luvun 19 §:n mukaista lupaa, koska ojituksesta saattoi aiheutua tilalla A sijaitsevan lammen pilaantumista. Siitä riippumatta, miten toimituksessa oli menetelty, toimitusmiesten lainvoimainen päätös ei kuitenkaan voinut poistaa vesilaissa edellytetyn ympäristölupaviraston luvan tarvetta. Sanotusta toimitusinsinöörin menettelystä ei siten seurannut, että toimituksessa annettu päätös korvasi VVL 1 luvun 19 §:ssä tarkoitettua ympäristölupaviraston luvan tai että sillä olisi mainittua lupaa vastaavat oikeusvaikutukset.

Väsentligt i HFD:s beslut är att ett avgörande som har vunnit laga kraft vid en dikningsförrättning, inte ersätter ett tillstånd enligt vattenlagen och inte heller har sådan rättsverkan som ett tillstånd.

I dikningsförrättningens förrättnings-sammanträde ska förrättningsmannen ge den kommunala miljövårdsmyndigheten tillfälle att ge ett utlåtande om dikningsprojektet. (VL 5:33)

2.4 Dikningsplan

Om dikningen kräver tillstånd av den statliga tillståndsmyndigheten eller beslut vid en dikningsförrättning eller om ärendets art eller omfattning i övrigt kräver det, ska det göras upp en dikningsplan. (VL 5:15.1)

Orsaker till det sistnämnda varierar från fall till fall. Man har ansett att dikning på sur sulfatjord uppfyller dessa krav, pga. dräneringsvattnets surhet och höga halt av metaller. (RP 277/2009 rd, s. 105)

Dikningsplanen ska innehålla uppgifter om projektet och om hur det ska genomföras, torrlägningsdjupet, en redogörelse av projektets nytta och en bedömning av dess konsekvenser. När torrlägningsdjupet fastställs ska markens beskaffenhet, lutningsförhållandena och torrlägningsbehovet beaktas. (VL 5:15.2). I vattenförordningen finns noggrannare bestämmelser om fastställande av torrlägningsdjup, uppdelning

av torrlägningsområdet i avsnitt och innehåll i dikningsplanen. (VF 24 §, VF 25 §; VF 26 §)

Den som genomför dikningen, i praktiken den projektansvarige eller den nyttotagare som i samband med samfällad dikning ansöker om en dikningsförrättning, har ansvar för att en dikningsplan utarbetas. Fastställande av dikningsplanen ger nyttotagarna rätt att verkställa dikningen och att nyttja annans område till det enligt den fastställda dikningsplanen. När dikningen verkställs kan det vid behov göras mindre avvikelser från den fastställda dikningsplanen utan att planen ändras, om detta inte nämnvärt påverkar kostnaderna och nyttan av dikningen. (VL 5:16.3)

Dikningsplanen fastställs antingen vid en dikningsförrättning eller hos den statliga tillståndsmyndigheten. Utöver planen ska samtidigt projektets kostnadsförslag och fördelningslängd över fördelningen av kostnaderna fastställas (VL 5:16.1). Om planen fastställs vid en dikningsförrättning, bör behövliga bestämmelser om genomförande av projektet och om kontrollen av dess konsekvenser i enlighet med det som stadgats i VL 3:10.1 och VL 3:11.1, bifogas till beslutet. (VL 5:16.2)

Innan dikningsplanen fastställs ska den statliga tillståndsmyndigheten eller förrättningsmannen granska planen och göra de ändringar och tillägg som behövs enligt vattenlagen. Om det inte har lagts fram en plan som krävts eller om planen fordrar betydande komplet-

teringar, ska förrättningsmannen eller tillståndsmyndigheten anskaffa en dikningsplan. Då kan förrättningsmannen eller tillståndsmyndigheten låta någon utomstående utarbeta planen och den som ska genomföra dikningen ansvarar för de kostnader som detta medför. (VL 5:15.3; VL 5:39.2)

3. Den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet i dikningsärenden

Tidigare har kort behandlats de ärenden som tillståndsmyndigheten och dikningsförrättningen handlägger. Vad det gäller de meningsskiljaktigheter som blir utanför dessa hör behörighet enligt VL 5:5 till

den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten. Den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens uppgifter som gäller meningsskiljaktigheter i fråga om dikning bestäms alltså utgående från det som inte hör

till andra aktörer. Till kommunen hör allt annat förutom sådana dikningsmeningsskiljaktigheter som kräver tillstånd eller ska behandlas vid en dikningsförrättning. I sådana fall kan parterna antingen nå en överenskommelse i ärendet eller föra den till den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten för behandling. (RP 277/2009 rd, s. 98)

I detta sammanhang behöver man ännu klarlägga att den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten inte är den tillståndsmyndighet som avses i vattenlagen. (VL 1:7; MiUB 22/2010 rd, s. 20)

Till den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet hör typiskt sådana dikningsmeningsskiljaktigheter som gäller att fastighetsägaren vill anlägga

VL 5:5

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten behandlar sådana meningsskiljaktigheter i fråga om dikning som inte kräver tillstånd enligt 3 § eller som inte ska behandlas vid en dikningsförrättning med stöd av 4 § och som föranleds av

- 1) anläggandet av ett dike på någon annans mark eller genom någon annans enskilda väg,

- 2) en ändring av sträckningen på ett dike,

- 3) ledandet av vatten till ett dike eller en bäck på någon annans mark, eller

- 4) något annat motsvarande skäl.

För behandlingen av ärenden som gäller meningsskiljaktigheter gäller i tillämpliga delar det som i 11 kap. föreskrivs om ansökningsförfarandet.

ett dike på annans område eller leda in vatten i annans dike och den andra fastighetsägaren inte ger sitt samtycke till detta eller fastighetsägaren försummar underhåll av diket och detta medför skada för någon annan fastighet. I denna handbok behandlas typiska fall noggrannare.

Antalet parter spelar inte någon roll med tanke på miljöförvaltningsmyndighetens behörighet, utan det kan samtidigt vara fråga om meningsskiljaktigheter mellan två eller flera fastigheter. Trots detta hör till den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet att avgöra endast sådana meningsskiljaktigheter i fråga om samfällad dikning, där parterna är två nyttotagare, förutsatt att det inte förekommer några andra orsaker att en dikningsförrättning ska hållas. Detta betyder sannolikt att den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten också kan avgöra sådan meningsskiljaktighet, där avtalsparter är de som har kommit överens om samfällad dikning och en sådan utomstående markägare och avtalsparterna har behov att leda vatten via fastigheten i fråga. På det här viset kan ett förhållande mellan de som genomför dikningen och den utomstående personen likställas med ett förhållande mellan en enstaka dikare och dennes granne. Om det i en dikesvist finns med tre eller flera nyttotagare, ska ärendet behandlas vid en dikningsförrättning. (VL 5:4.1,4; RP 277/2009 rd, s. 98; Miljöministeriet 2012, s. 49; Viher-
vuori 1987, s.111, 171)

När man börjar avgöra en dikesvist, finns det skäl att ta reda på om ärendet berör endast två nyttotagare eller en större grupp. Det kan ha grundats en dikningssammanslutning/ett dikningsbolag, som har underhållsskyldighet, men förnärvarande är passiv/t. Denna underhållsskyldighet gäller varje fastighet. I vissa fall kan det finnas behov att aktivera sammanslutningen på nytt. (VL 5:8.1; VL 5:23.1; Majuri 2012, s. 2, 7)

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten behandlar ersättningsärenden som har samband med en rätt som den beviljat och ersättningsärenden enligt VL 5:5. Det har inte tidigare hört till den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet att avgöra kostnadsfördelning för samfällad dikning mellan fastighetsägarna. Dock eftersom kostnadsfördelningen mellan två nyttotagare inte längre behandlas vid en dikningsförrättning, hör beslutande om kostnadsfördelningen till den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet. Förutsättningen är dock att det inte finns några andra orsaker att hålla en dikningsförrättning. (VL 13:6.2; RP 277/2009 rd, s. 92; Miljöministeriet 2012, s. 48)

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten verkar tillsammans med NTM-centralen även som tillsynsmyndigheten enligt vattenlagen. (VL 1:7; VL 14:1)

Då den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten föreskriver eventuella rättelseåtgärder, kan den dock tillämpa förvaltningsstvång som har stadgats i vattenlagens kapitel 14, om man vid

dikningen eller dikesanvändningen har agerat på ett sätt som står i strid med vattenlagens bestämmelser eller mot de föreskrifter som utfärdats med stöd av dem eller om dikets underhåll försummas. För att effektivisera förbudet eller föreskriften kan den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten ta i bruk vite samt hot om tvångsutförande eller avbrytande. (VL 14:4.2; VL 14:8.1)

Även om den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten är den behöriga myndigheten i dikningsärenden, är det skäl att olika sektorer inom kommunförvaltningen samarbetar för att undvika problem gällande dikning.

Vid behandling av dikningsärenden bör man komma ihåg att den gamla vattenlagen tillämpas på de ärenden som har anhängiggjorts hos förvaltningsmyndigheten eller domstolen före år 2012. Som undantag från detta tillämpas de bestämmelser som gäller tillsynen och förvaltningsstvången i den reviderade vattenlagens kapitel 14 även på de vattenhushållningsprojekt som har beviljats rätt eller som har påbörjats före den nuvarande vattenlagens ikraftträdande. På underhållet och användningen av diket tillämpas dikningsbestämmelserna i den reviderade vattenlagen oavsett när och enligt vilken lag dikningen tidigare har genomförts. Även på dikningssammanslutningar/-bolag tillämpas alltid den reviderade vattenlagen. (VL 19:3.1; VL 19:4.3; VL 19:6; VL 19:13)

3.1 Dikning på annans område

Det går inte alltid att genomföra en dikning genom att utnyttja områden som ägs eller innehas endast av nyttotagarna, utan man kan även behöva använda någon annans dike för ledande av vatten. En ändamålsenlig dikning kan ibland förutsätta att diket grävs på någon annans mark.

För att få anlägga ett dike på någon annans mark eller leda in vatten i någon annans dike måste man ha behövlig nyttjanderätt. Den får man antingen genom ett avtal mellan markägaren och den dikande eller genom ett myndighetsbeslut. (RP 277/2009 rd, s. 96)

Nyttjanderätten av myndigheten ersätter alltså på sätt och vis samtycket av markägaren. Dessutom utgör fastställande av genomförandesättet en väsentlig del av beslutet som gäller upplåtande av nyttjanderätten. En meningsskiljaktighet kan ju gälla utöver och i stället för själva nyttjanderätten även dikets placering eller konstruktion. (Eronen ym. 1986, s. 81; Vihervuori 1987, s. 92)

3.1.1 Överenskommelse om nyttjanderätt

På basis av förberedande arbeten enligt vattenlagen är utgångspunkten för att anlägga ett dike på någon annans mark att sakägare skulle komma överens om

nyttjanderätter. I dikningsärenden är det rätt vanligt med avtal mellan fastighetsägarna. På grund av oklara avtal och förändrade omständigheter är det likaså vanligt med tvister som gäller dikning. I syfte att främja rättssäkerheten och undvika tolkningsproblem i efterskott ska enligt den nya vattenlagen avtalet därför upprättas skriftligen så att det kan åberopas på ett giltigt sätt i rättsförhållandena mellan nyttotagare av dikning och senare ägare till belastade fastigheter. (se om rättens beständighet 3.1.6 Beständigheten av en rätt). (VL 5:9.1; VL 5:11.1; RP 277/2009 rd, s. 101)

Då man anser att ett avtal är möjligt i ett ärende som har anhängiggjorts hos den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten, kan den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten rekommendera markägarna att komma överens om nyttjanderätter. Möjligheten till överenskommelse förutsätter att ärendet inte har någon inverkan på allmänt intresse eller på någon annans rättsliga intresse än avtalsparternas. (Eronen ym. 1986, s. 126; Vihervuori 1987, s. 190)

Om sakägarna når ett avtal i ett ärende som har anhängiggjorts hos den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten, antecknas avtalet i fråga till kännedom. Alternativt kan avtalet också föras som beslutsärende till nämnden. Det är inte heller då den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens uppgift att fastställa avtalet, utan endast konstatera att man har kommit överens om ärendet och att fortsätta åtgärder gällande ärendet förfaller.

(Eronen m.fl. 1986, s. 126–127; Vihervuori 1987, s. 190–191)

Om sakägarna till en viss del har kommit överens om ärendet, men den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten har avgjort ärendet till några delar, finns det skäl att i beslutet ta med även bestämmelserna om de omständigheter som man har kommit överens om. (Eronen m.fl. 1986, s. 81)

Fast ett skriftligt avtal om nyttjanderätten mellan markägarna har samma inverkan gällande beständigheten som nyttjanderätten fastslagen av den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten, är man trots allt ofta missnöjda med avtalen efteråt. (Eronen m.fl. 1986, s. 44; Vihervuori 1987, s. 191)

Fördelen med ett avgörande som den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten har fattat, är dessutom det att i det preciseras projektets genomförandesätt så att senare tvister om avtalets innehåll inte är möjliga. (Vihervuori 1987, s. 93)

3.1.2 Nyttjanderätt på basen av myndighetsbeslut

Om avtal inte uppnås om ett område som behövs för att genomföra dikningen, kan nyttotagaren ges rätt att (VL 5:9.1):

- leda in vatten i annans dike
- anlägga ett dike eller en skyddsvall eller pumpstation som behövs för dikningen på annans mark, eller

HFD 19.8.2005 I. 2060 (KR)

Behöver för ändamålsenlig torrläggning av mark eller för att hindra vattendränkning eller annan skada på mark som avses i 6 kap. 3 § 1 mom. ett dike tas upp på annans mark, eller vill man ändra ett dikes sträckning och inte kommer överens om saken, skall dikningsärendet enligt 6 kap. 12 § 1 mom. i vattenlagen behandlas av den kommunala miljövårdsmyndigheten så som bestäms i 20 kap. i vattenlagen, om inte en dikningsförrättning eller miljötillståndsverkets beslut behövs. En dikandes rätt att med stöd av 6 kap. 4 § 1 mom. lägga ett dike på någon annans mark ger följaktligen inte en dikande rätt att utan denna persons samtycke vidta dikningsåtgärder på hans eller hennes mark, om inte saken har avgjorts med ett lagakraftvunnet beslut av miljövårdsnämnden. Detsamma gäller sådan ändring av ett dikes läge för vilket tillstånd kan beviljas med stöd av 6 kap. 8 § i vattenlagen.

A hade utan B:s samtycke eller något sådant beslut av miljövårdsnämnden som gav rätt till dikning ändrat ett tidigare på A:s lägenhet befintligt torrläggningsdikes läge så, att diket efter ändringen låg vid gränsen till B:s mark och delvis även på B:s mark. B hade yrkat att den kommunala miljövårdsmyndigheten skulle förplikta A att ändra dikets läge till dess ursprungliga plats. A, som kommunens miljövårdsmyndighet hade hört i ärendet, hade motsatt sig B:s yrkande och yrkat att diket skulle få bli kvar på sin nya plats. Det nya läget medförde mindre olägenhet för A:s lägenhet än det gamla diket hade gjort. Ändringen vållade inte B:s lägenhet någon betydande olägenhet.

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att A inte hade haft rätt att ändra dikets läge på det sätt som nu hade skett. För att rätta till den lagstridiga situation som A hade vållat, hade det därför visserligen varit möjligt att på B:s yrkande anlita förvaltningstvång som avses i 6 kap. 12 § 2 mom. och 20 kap. 7 § i vattenlagen. Eftersom det anlagda diket till sitt läge och den verkställda dikningen även till övriga delar enligt vad som hade utretts i ärendet dock uppfyllde de villkor som i 6 kap. i vattenlagen föreskrivs för dikning, hade den kommunala miljövårdsmyndigheten utan att till denna del anlita förvaltningstvång för flyttning av diket med stöd av sin den behörighet enligt 6 kap. 12 § 1 mom. i vattenlagen i samma förfarande kunnat bifalla A:s yrkande att diket skulle få bli kvar på sin nya plats.

I det beslut med vilket miljövårdsmyndigheten gav rätt till dikning, borde den med stöd av 11 kap. 8 § 1 mom. i vattenlagen och med hänsyn även till bestämmelsen i 20 § i samma kapitel ha förpliktat A att till B betala en ersättning om vilken bestäms i 6 kap. 6 § i vattenlagen. Förvaltningsdomstolen hade dock på yrkande av B kompletterat beslutet genom att bestämma om betalning av ersättning. Av bestämmelsen i 6 kap. 12 § 1 mom. i vattenlagen följde att tekniska nämnden i egenskap av kommunens miljövårdsmyndighet var behörig att behandla dikningstvisten i dess helhet. Vid bestämmandet av ersättningens storlek skulle således i detta fall som ersättningshöjande faktor beaktas att dikningen på ovan nämnt sätt hade utförts på B:s lägenhet utan att det hade funnits någon grund som hade givit rätt därtill. Ersättningen till ägarna av lägenheten B skulle därför höjas.

- rensa en bäck eller rännil på någon annans mark.

Den kommunala miljövårdsmyndigheten beslutar om rätten ska beviljas, om dikningen inte kräver tillstånd av tillståndsmyndigheten eller beslut vid en dikningsförrättning. (VL 5:9.2)

Rätt till dikningen kan beviljas, om den behövs för en ändamålsenlig torrläggning av marken eller för att förebygga någon annans område bli vatten-dränkt eller annan förlust av förmån. (VL 5:9.2)

För att kunna grunda nyttjanderätten, ska dikningen uppfylla de krav som gäller vattenhushållningsprojektens allmänna genomförandesätt, vilket innefattar principen att minimera skadan enligt VL 2:7, beaktande av samernas rättigheter enligt VL 2:8 samt genomförande av dikning enligt VL 5:7 utan att orsaka någon annan skadlig vattendränkning eller övrig förlust av förmån.

Rätt att leda in vatten i annans rördike kan beviljas endast om det inte annars är möjligt att avleda vattnet utan oskäligen kostnader. (VL 5:9.2)

Väsentligt med tanke på detta kapitel är det första stycket i HFD:s beslut, där den kommunala miljövårdsmyndighetens rätt att avgöra ärenden som gäller anläggande av ett dike på någon annans markområde bestäms, samt uppfyllande av de krav på ett dikningsprojekt som nämns i det tredje stycket.

Den kommunala miljövårdsmyndigheten behandlar även de ersättningar

som ansluter sig till beviljande av nyttjanderätten (se 4.1.1 Lagligen orsakad förlust av förmån).

3.1.3 Genomförande av dikning på annans område

Huvudregeln i genomförande av dikning på annans område är att ett dike ska anläggas på rån mellan fastigheterna eller i övrigt på en sådan plats att det orsakar fastighetsägaren så liten olägenhet som möjligt. (VL 5:10.1)

Då diket läggs på fastighetsrån, uppstår det ibland meningsskiljaktigheter beträffande råns placering. Om markägarna inte kan nå samförstånd om råns läge, ska man förrätta rågång enligt fastighetsbildningslagen. Betalningen av förrättningskostnaderna fördelas mellan sakägarna. (FBL 101.1 §; FBL 209.1 §)

Ett öppet dike som inte anläggs i rån får inte anläggas på någon annans område som tagits i särskilt bruk, om ägaren till området inte samtycker till detta. Ett område som tagits i särskilt bruk är alltså en tomt, byggsplats, trädgård, upplagsplats eller badstrand, ett hamnområde eller något annat motsvarande mark- eller vattenområde (VL 1:3.1,15). Behovet av samtycket gäller också någon annans täckdikade område, om anläggandet av ett öppet dike på området inte är nödvändigt. (VL 5:10.1; VL 1:3.1,15)

Till diket räknas på vardera sidan om bädden en dikesren med en bredd på

minst en meter. Dikesrenen kan vara även bredare, om det så har bestämts eller markens beskaffenhet förutsätter det. Definitionen av dikesren ansluter sig först och främst till omfattning av nyttjanderätten beviljats till någon annans markområde, med dikesren avses ett område som den dikande – inte den som äger markområdet – har nyttjanderätt till. Bestämmelsen gäller således inte dikningen på markägarens eget område och den har inget samband med de skyddszoner som avses i lagstiftningen om jordbruksstöd. (VL 5:10.1; RP 277/2009 rd, s. 102)

Markägaren har rätt att tillgodogöra sig den jord som tagits upp ur diket. Om markägaren inte vill använda jorden, ska den projektansvarige antingen placera jorden vid sidan av diket eller någon annanstans där den inte orsakar markägaren olägenhet och inte hindrar vatten från att rinna in i diket eller medför att dikesslätten rasar, eller så ska den projektansvarige föra bort jorden. Jordmaterialet av diket som ligger på rån delas naturligtvis mellan markägarna i fråga. (VL 5:10.2)

3.1.4 Allmänna farleder och ledningslinjer

Om det är nödvändigt för dikning att anlägga ett nytt dike under en landsväg, järnväg, kabel eller gasledning, att flytta en kabel eller gasledning eller att utvidga en bäck eller ett dike som går genom

en väg, har den projektansvarige rätt att yrka att åtgärden ska utföras av infrastrukturens ägare på ett sådant sätt att marken ovanför vägen, järnvägen, kabeln eller gasledningen kan torrläggas till torrlägningsdjupet. Med kabel och gasledning avses ledningar som tjänar ett allmänt behov. (VL 5:13.1; RP 277/2009 rd, s. 103)

Den projektansvarige ska på egen bekostnad anlägga diket och utvidga bädden. (VL 5:13.2)

Väghållaren, banhållaren eller ägaren till en kabel eller gasledning ska dock på egen bekostnad anlägga och underhålla broar och trummor och grunderna för dem eller flytta kabeln eller gasledning. (VL 5:13.2)

Om dessa kostnader blir oskäligt höga i jämförelse med nyttan av dikning, är den som äger infrastrukturen inte skyldig att anlägga bron eller trumman eller flytta kabeln eller gasledningen. Denne ska dock ersätta den förlust av förmån som följer av att en torrläggning av marken som förhindras. Ingen ersättning ska dock betalas för en förlust av förmån som har blivit ersatt redan tidigare, t.ex. vid väg- eller inlösningsförrättning. (VL 5:13.3)

Om ägaren av infrastrukturen inte ger lov att anlägga ett dike eller att utvidga bädden, ska ärendet behandlas vid en dikningsförrättning. (VL 5:4.1.3; VL 5:4.2)

3.1.5 Enskilda vägar och ledningslinjer

Den som genomför dikningen har större ansvar, om ett dike ska anläggas under en enskild väg eller en bäck eller ett dike som går genom en enskild väg ska utvidgas och därför behöver en ny bro eller trumma anläggas eller en befintlig bro eller trumma ändras. Då ska arbetet på den projektansvariges bekostnad utföras på ett sådant sätt att bron eller trumman efter det att arbetet slutförts är i ett skick som är minst likvärdigt med det tidigare. (VL 5:13.4)

Med en enskild väg avses åtminstone vägar i enlighet med lagen om enskilda vägar (358/1962). Normen tillämpas sannolikt även på övriga icke-allmänna vägar, såsom s.k. egna vägar och servitutsvägar. (Vihevuri 1987, s. 313)

I praktiken deltar väghållaren ofta i materialkostnader för en bro eller trumma, eftersom ägaren av konstruktionen har nytta av att bron eller trumman förnyas och underhållskostnader minskas

Väghållaren svarar för underhållet av bron eller trumman. (VL 5:13.4)

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten behandlar sådan meningsskiljaktighet som gäller att anlägga ett dike genom någon annans enskilda väg samt bestämmer om upplåtande av nyttjanderätten för en ledning som tjänar en enskild fastighet. (VL 5:5.1; RP 277/2009 rd, s. 103; Hollo 2014, s. 236)

Anvisningar i praktiken finns i handboken om dimensionering av öppningar

vid broar och trummor (Silta- ja rumpurakenteiden aukkomititus).

3.1.6 Beständigheten av en rätt som gäller dikning

En sådan rätt att anlägga ett dike på annans mark och att leda in vatten i annans dike som grundar sig på ett skriftligt avtal mellan parterna eller på ett beslut av den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten som avses i VL 5:9 gäller oberoende av senare förändringar i äganderätten till fastigheterna. Rättigheterna förblir ikraft vid samtliga förfaranden som gäller ägarbytet, inklusive även tvångsåtgärder. Rätten bör inte införas i ett fastighetsdatasystem. (VL 5:11.1; Hollo 2014, s. 235)

Skyddet i fråga om beständigheten gäller även ett dike som tidigare har funnits på endast en fastighets område till följd av en ändring i fastighetsindelningen kommer att ligga på flera fastigheters områden och inget annat har överenskommit eller bestämts om detta. (VL 5:11.2)

I syfte att främja rättssäkerheten och undvika tolkningsproblem i efterskott ska avtalet upprättas skriftligen. (RP 277/2009 rd, s. 102)

I högsta förvaltningsdomstolens beslut som finns som exempel är det viktigt med HFD:s kommentar om att meningen med den överenskommelse som avses i 6:12.1 i den gamla vattenlagen (GVL) (motsvarar VL 5:9.1) är att permanent anlägga ett dike på annans mark så

KHO 30.12.2005 t. 3664 (LRS)

Asemakaava-alueella olevan tontin omistaja As Oy A ja tontin B omistaja olivat vuonna 1970 sopineet, että As Oy A:n omistamalta tontilta tulevat hulevedet voitiin johtaa tontille B sijoitettavaa sadevesi- ja salaojaputkea pitkin tonttien alapuolella olevaan ojaan. Putken rakentamisen jälkeen tontin B asianomaisesta osasta oli muodostettu itsenäinen tontti C, jonka alueella sadevesi- ja salaojaputki sijaitti. Tontin C omistaja, joka ei ollut ollut tietoinen sadevesi- ja salaojaputkesta tai sitä koskevasta sopimuksesta, oli katkaissut putken tonttinsa kohdalla.

Ympäristölautakunta kunnan ympäristönsuojeluviranomaisena oli As Oy A:n hakemuksesta päätöksessään muun ohella todennut, että As Oy A:n ja tontin B omistajien sopimus sadevesi- ja salaojaputken asentamisesta on voimassa oleva kiinteistöjen nykyisiä omistajia sitova sopimus ja että As Oy A oli edelleen oikeutettu ympäristölautakunnan päätöksessä mainituin ehdoin johtamaan sade- ja kuivatusvedet tontin C kautta kulkevaan putkiojaan.

Hallinto-oikeus pysytti ympäristölautakunnan päätöksen, mutta katsoi, ettei sopimus ollut tontin C omistajaa sitova.

Korkein hallinto-oikeus pysytti hallinto-oikeuden päätöksen lopputuloksen. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen perustelujen mukaan vesilain mukaisena ojana pidettävä sadevesi- ja salaojaputki oli rakennettu alueen käyttöä haittaavan veden poistamiseksi VVL 6 luvun 1 §:n 1 momentissa mainitussa ojitustarkoituksessa. VVL 6 luvun 12 §:n 1 momentin mukaisen sopimuksen tarkoituksena on, jollei muuta ole sovittu, ojan pysyvä sijoittaminen toisen alueelle siten, että myöhemmät muutokset kiinteistöjen omistuksessa tai kiinteistöjaotuksessa eivät vaikuta oikeuden pysyvyyteen. Asiassa ei näin ollen ole merkitystä tontin C omistajan mahdollisella suostumuksella tai sen puuttumisella taikka sillä, oliko hän kiinteistön ostaessaan ollut tietoinen putken sijainnista, eikä myöskään sillä, että VVL 6 luvussa tarkoitettua oikeutta ojan sijoittamiseen ei laissa ole säädetty rekisteröitäväksi.

Kun vesihuoltolaissa tarkoitettu vesihuoltolaitos ei ollut järjestänyt alueen kiinteistöjen hulevesien johtamista, putkea ja vedenjohtamista koskevat kysymykset kuuluivat ympäristölautakunnan toimivaltaan VVL:n 6 luvun säännösten mukaisesti.

att senare förändringar i äganderätten till fastigheterna eller fastighetsindelningen inte inverkar på beständigheten av rätten, om man inte har kommit överens om något annat.

Då omständigheterna förändras, kan de tidigare lösningarna bli oändamålsenliga. På grund av dikningsärendenas natur har det ansetts vara enklare att ingripa i lösningar som gäller dikning än i vissa andra vattenhushållningstillstånd. Ett sådant skydd i fråga om beständigheten som tryggar nyttotagarens ställning utgör inget hinder för ett ingripande i tidigare beslut eller avtal som gäller dikning och därför kan i den nya bestämmelsen göras ändringar, som baserar sig på bestämmelserna i vattenlagens kapitel 5, i tidigare beslut eller i andra rättsförhållanden som gäller dikningen, dvs. i avtal mellan fastighetsägarna. (VL 5:11.3; RP 277/2009 rd, s. 103)

3.2 Underhåll av diken

Ansvaret för dikesunderhåll hör till nyttotagaren, eller då det finns flera nyttotagare, är ansvaret samfällt. Om det har bildats en dikningssammanslutning för att sköta de angelägenheter som följer av dikningen, ska sammanslutningen se till att diket underhålls. Vad det gäller dagvattenavlopp som avses i 5:2.2 i vattenlagen, anses då ett vattentjänstverk

KHO 19.11.2009 t. 3284 (LRS)

Kiinteistönomistaja oli VVL 6 luvun 8 §:n mukaisesti muuttanut ojan asemaa maallaan. Ojaa hyväksi käytävän velvollisuus VVL 6 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan pitää ojaa kunnossa ei ojan aseman muuttamisen seurauksena siirty-nyt kiinteistönomistajalle, joka ei käyttänyt kyseistä ojaa hyväkseen.

vara nyttotagare och således den, som har ansvar för underhåll. (VL 5:8.1)

Väsentligt i HFD:s beslut är att först och främst hör underhållet till nyttotagaren och hänger inte ihop med fastighets-ägande enligt dikets läge.

Nyttotagaren blir ansvarig för dikets underhåll t.ex. genom att den kommunala miljövårdsmyndigheten har beviljat rätt eller det har bildats en dikningssammanslutning. Underhållsansvaret gäller även ett dike som ligger endast på egen mark och försummelsen av underhållsansvaret får inte orsaka att någon annans område blir vattendränkt eller annan förlust av förmån. Även i detta sammanhang bör man komma ihåg kravet i VL 5:7 på att olägenheterna ska minimeras. (Eronen ym. 1986, s. 85; Vihervuori 1987, s.107)

I underhållsansvaret ingår att hålla dikena i ett sådant skick som deras torrläggningssfunktion kräver så att de medför sådana olägenheter som kan undvikas. Detta bestäms i 5:7 som gäller genomförande av dikning (VL 5:8.1; RP 277/2009 rd, s. 100). Skadorna bör alltså minimeras och dikningen ska genomföras så att inte någon annans område blir vattendränkt eller orsakas annan förlust av förmån. Inom samernas hembygds-

område ska även samernas rättigheter tas i beaktande. (VL 2:7 och 2:8)

Enligt VL 5:5 kan försummelser av underhållet föras till den kommunala miljövårdsmyndigheten för behandling. Ärenden som gäller detta ska kunna anhängiggöras av dem vars fördel eller rätt berörs av ärendet. (RP 277/2009 rd, s. 100)

Detta gäller också sådana fall där någon utomstående har lidit av skada på grund av att dikningssammanslutningen har försummat sitt underhållsansvar. Vad det gäller att genomföra dikningssammanslutningens interna underhållsansvar behandlas meningsskiljaktigheter vid en dikningsförrättning. (VL 5:4; Vihervuori 1987, s.109)

Underhållet innebär utöver ansvaret samtidigt även en rätt. Nyttotagaren har en rätt att vidta de nödvändiga åtgärder som krävs för underhållet av diket. (RP 277/2009 rd, s. 100).

Det är skäl att komma ihåg att bestämmelsen om tillståndsplikten för dikning berör även dikets underhåll. På grund av samma förorenings- och ändringsverkningar som dikningen kan medföra, kan alltså även underhållet kräva ett tillstånd enligt vattenlagen. (VL 5:3.1)

Om dikets underhåll redan länge har försummats, kan en dikad bädd som helhet betraktas ha förvandlats till en bädd i ett naturliknande tillstånd. I stället för underhållsnormer följs i sådana fall undantagsvis bestämmelserna om dikningen. (VL 5:8.2)

Undantaget berör endast sådana bäddar som har grävts genom att ha utnyttjat en bädd i naturligt tillstånd, dvs. en bäck eller en rännil. Hur länge bädden har varit utan några restaureringsåtgärder och om den har förvandlats till ett naturliknande tillstånd, ska bedömas från fall till fall. När man bedömer det naturliga tillstånd som avses i lagrummet, borde diket ses som en helhet. (RP 277/2009 rd, s. 100)

Anvisningar för att beakta naturvärden i samband med underhållet beskrivs i handböckerna Luontoarvojen huomioon ottaminen ojitusten peruskorjauksissa ja kunnossapidossa och Maatalousalueiden perattujen purojen luonnonmukainen kunnossapito.

I samband med underhåll av skogsdiken ska man iaktta att istandsättningsdikning av skogsdiken och underhåll av diken är olika termer i skogsbruket. Vad det gäller istandsättningsdikningen av skogsdiken är det alltid fråga om dikningen enligt vattenlagen, som kan föra med sig underhållsskyldighet av diket (se 3.7 Skogsdikning). (KEMERA-lagen 35 §, RP 138/2014 rd, s. 54)

Marken kring en rörledning för avrinnings- eller avloppsvatten får inte användas så att rörledningen kan ta skada

eller underhållet av den försvåras på ett oskäligt sätt. Detta gäller sådana diken och avlopp som är placerade enligt ett avtal mellan markägare eller ett beslut av myndigheten. Begränsning av användning av områden berör inte bäddar eller konstruktioner som har anlagts utan tillstånd, de hör inte inom skyddet. (VL 5:8.3; Hollo 2014, s. 233)

3.3 Tilltäppning av ett dike

Ett dike som tjänar torrläggningen av annans fastighet får inte utan grund täppas till eller vattnets lopp i diket hindras. Det sistnämnda torde även innehålla förbudet att försämlra vattenledningskapacitet i ett dike (Viervuori 1987, s. 329; Se 3.6 Rörläggning av ett dike, HFD 1968-II-154). Förbudet berör både markägare och övriga parter och gäller diken som är lagligt placerade. (VL 5:10.3; RP 277/2009 rd, s. 102)

KHO 20.08.2001 t. 1884 (ATK)

Kiinteistön uudella omistajalla ei vuonna 1999 ollut oikeutta tukkia osittain maallaan kulkevaa, useita vuosia ennen vuonna 1996 tapahtunutta kiinteistön kauppaa samassa paikassa maallaan ollutta, yläpuolista kiinteistöä palvelevaa ojaa, kun otettiin huomioon VVL 6 luvun 4 ja 9 §:n sekä 12 §:n 1 momentin säännöksistä ilmenevät periaatteet sekä oikeuskäytäntö. Koska tukkimisesta oli aiheutunut ojan vedenjohtokyvyn heikkenemistä tai estymistä sekä vahinkoa yläpuolella oleville kiinteistöille vettymisenä, kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen oli VVL 6 luvun 12 §:n 2 momentin ja 20 luvun 7 §:n nojalla tullut velvoittaa omistaja tämän kustannuksella avaamaan oja.

Exemplet är från tiden, då den gamla vattenlagen var i kraft. Då innehöll lagen inte ett direkt förbud att täppa till ett dike. I själva verket var tilltäppning redan då på basis av lagens grunder förbjudet.

3.4 Ändring av dikets läge och sträckning

Ägaren till området kan beviljas rätt att ändra dikets läge och sträckning på egen bekostnad. Förutsättningen för att rätten beviljas är att ändringen inte minskar nyttan av diket eller medför nämnvärda merkostnader för nyttagaren. Det hur det förfars med beviljandet av ändringsrätten har en gång i tiden bundits till förfarande av genomförande av ett dike. Ett avtal mellan markägarna kan ersättas med ett nytt avtal, medan en dikning som har genomförts med myndighetsbeslut kräver ett nytt myndighets-

beslut. Enligt VL 5:5 är den kommunala miljövårdsmyndigheten den myndighet som behandlar ärendet. (VL 5:10.3; RP 277/2009 rd, s. 102)

Högsta förvaltningsdomstolens beslut HFD 19.8.2005 I. 2060 (KR) som tidigare har tagits fram i denna (Se 3.1.2 Nyttjanderätt av myndigheten), behandlar även ändringen av dikets läge.

3.5 Tekniska krav för ett dike

Utöver nyttjanderätten kan meningskiljaktigheter gällande dikning och i samband dessa vara fråga om tekniskt genomförande av diket, som t.ex. dikets djup och bredd, släntlutningar, dikesrensens bredd och rörläggning av diket. I dikningsbeslutet ska behövliga bestämmelser om genomförande av projektet läggas fram. (VL 11:21.1)

Om dikets torrlägningsdjup stadgas endast i VL 5:15, som gäller fastställande av torrlägningsdjupet i dikningsplanen samt i vattenförordningens 24 § som preciserar ärendet med hjälp av bemyndigandet i samma paragraf. Dessa författningar binder alltså inte på något sätt den kommunala miljövårdsmyndighetens bestämmelser om genomförande av diket, men de kan antagligen iaktas som exempel, då man beslutar om genomförandet av projektet.

När torrlägningsdjupet fastställs, ska markens beskaffenhet, lutningsförhåll-

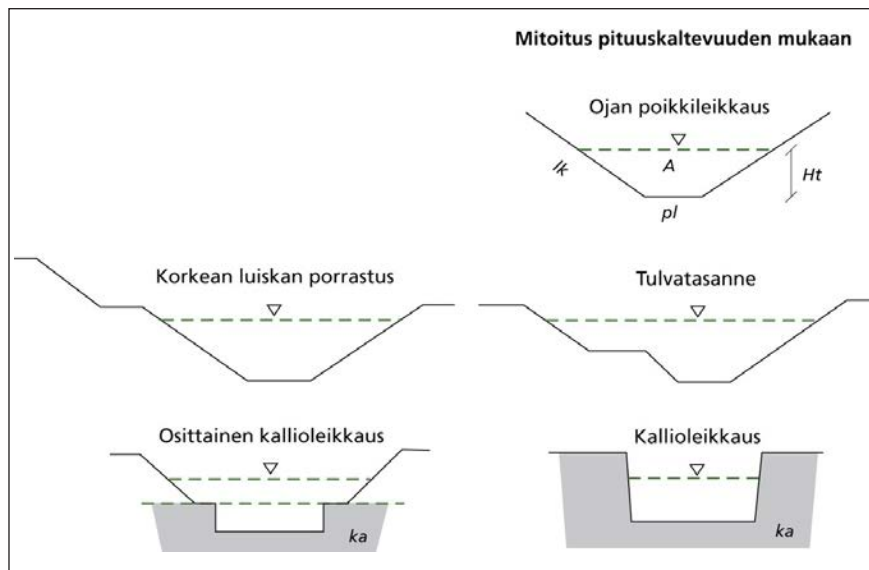

Bild1. Tvärprofil av ett dike (Järvenpää & Savolainen 2015, s. 65)

landena och torrlägningsbehovet beaktas. På åkerområdet är utgångspunkten för torrlägningsdjupet täckdiketsdjupet. Torrlägningsdjupet för öppen dikning av odlad mark är 1,2 meter, när markens sättning på grund av torrläggningen beaktas, om inte något annat avtalas om saken. Torrlägningsdjupet kan fastställas vara mindre, om torrläggningen av marken till ovan nämnda djup orsakar oskäligt höga kostnader i förhållande till nyttan av dikningen. (VL 5:15.2; VF 24 §; RP 277/2009 vp, s. 105)

Det finns inte bestämmelser om andra tekniska krav på ett dike. Anvisning-

ar för tekniskt genomförande av ett dike finns i Finlands miljöcentrals handbok - [Maankuivatuksen ja kastelun suunnittelu](#), där även den nedanförliggande exempelbilden av en tvärprofil av ett dike är hämtad.

3.6 Rörläggning av ett dike

I ett dikningsprojekt kan anläggande av ett rördike komma i fråga av flera orsaker. I takt med att odlingsteknik moderniserats har betydelsen av täckdiken

som lokaldräneringsmetod ökat. Det är ännu viktigare nuförtiden att åkrar är enhetliga och med hjälp av täckdikningen kan nyttoarealen ökas. Dessutom kan urlakning av fast substans och fosfor minskas genom täckdikningen, men däremot medför täckdikningen att urlakning av kväve ökar. (Järvenpää & Savolainen 2015, s. 38.)

Rörläggning används även vid grundtorrläggning. Om man i samband med ett grundtorrlägningsprojekt måste leda dräneringsvatten genom annans mark, medför ett rördike mindre skada än ett öppet dike. Enligt vattenlagen får ett öppet dike, om det inte ligger på fastighetsrån, inte anläggas på någon annans område som tagits i särskilt bruk, om inte ägaren till området samtycker till detta, och inte heller på någon annans täckdikade område, om det inte är nödvändigt. Att förbättra ägofigurer eller andra geotekniska orsaker kan även förutsätta att ett öppet dike ersätts med ett rördike. (VL 5:10.1; Järvenpää & Savolainen 2015, s. 72)

Om den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens beslut gäller till exempel rörläggning av diket och samtidigt bör rördikets dimensionering bestämmas, ska bestämmelser om detta läggas fram i beslutet, om sakägarna inte har kommit överens om ärendet. (VL 11:21.1)

Väsentligt med rörläggning av ett dike är rätt dimensionering så att vattenföringen i diket är tillräcklig. På detta sätt minimeras de skador som avses i vattenlagens 2:7 samt i enlighet med vat-

KHO 1968-II-154

Kun palstan omistaja oli rakentanut palstansa halki virtaavan laskuojaan putkiojaksi käyttäen niin pieniä putkia, että ojan vedenjohtokyky heikkeni aiheuttaen vahinkoa yläpuolella oleville palstoille, määrättiin palstan omistaja vahinkoa kärsineiden hakemuksesta vesioikeuden virka-apupäätöksellä määrääjassa poistamaan putket ojasta ja saattamaan oja saman arvoiseen kuntoon kuin se oli ollut ennen putkien ojaan asettamista uhalla, että jos palstan omistaja jätti työn tekemättä vesilautakunnalla oli oikeus tehdä se hänen kustannuksellaan. Oja voitiin saattaa vesioikeuden päätöksessä tarkoitettuun kuntoon rakentamalla se vesilain säännöksiä noudattaen vedenjohtokyvyltään riittävän tehokkaaksi putkiojaksi.

tenlagens 5:7 förebyggs att inte någon annans område blir vattendränkt eller orsakas annan förlust av förmån. Det gamla avgörandet av HFD passar vad det gäller innehållet, men inte längre av förfarings sätt t.ex. vad det gäller att dimensionera rör rätt för att hindra vattendränkning. Enligt detta är det sannolikt även förbjudet att ens delvis försämrade vattenledningsförmåga, eftersom i beslutet föreskrevs "att återställa diket i likvärdigt skick som det hade varit före rörläggning".

Även dimensioneringsgrunder för rördiken finns i Finlands miljöcentrals handbok - [Maankuivatuksen ja kastelun suunnittelu](#). För dimensioneringen kan man även skaffa utomstående sakkunnig hjälp.

Vad det gäller vattenledningen ska man också beakta att ledande av vatten till annans rördike har begränsats:

rätt att leda in vatten i annans rördike kan beviljas endast om det inte annars är möjligt att avleda vattnet utan oskäliga kostnader. Dessutom, om ett rördike behöver utvidgas för att vatten ska ledas in i diket med stöd av en rätt som avses i VL 5:9, ska utvidgningen och eventuellt tillägsarbete utföras av den som leder in vatten i diket. (VL 5:9.2; VL 5:12.4)

3.7 Skogsdikning

Det konstateras redan i den reviderade vattenlagens förberedande arbeten att vattenlagen inte alltid tillämpas som sig bör i åtgärder enligt skogslagen. En orsak till detta är lagarnas olika terminologi. (RP 277/2009 rd s. 26)

Skillnaden på terminologin syns framför allt i det vad räknas till dikning och vad till underhåll. I de stadganden

som gäller skogsdikning har detta betydelse framför allt för att bestämma anmälnings skyldighet (se mera om anmälningsförfarande i 1.3.1 Anmälan om dikning enligt vattenlagen). Enligt vattenlagen är det ju så att anmälan ska göras om annan än obetydlig dikning och till dikning räknas anläggande av ett nytt dike och också all slags utvidgning av en befintlig bädd. (VL 5:1; VL 5:6)

Samtliga skogsdikningar räknas nuförtiden som iståndsättningsdikningar, som är en annan sak än underhåll. Termen iståndsättningsdikning leder sitt ursprung från skogsförbättringslagen (1278/1992, upphävd). Som term gällande stöd har stödet för iståndsättningsdikning nuförtiden ersatts med stödet för vård av torvmarksskog i den temporära lagen om finansiering av hållbart skogsbruk (34/2015, KEMERA-lagen). De åtgärder som beviljas stöd för vård av torvmarksskog är likadana som tidigare i iståndsättningsdikningen enligt KEMERA-lagen (RP 138/2014 rd, s. 17). KEMERA-finansierad vård av torvmarksskog medför skyldighet att sköta underhållet av diken i tio år efter att hela stödet som beviljats för åtgärden är betalt. (KEMERA-lagen 35 §). (RP 138/2014 rd, s. 15, 17, 27, 54, 82; Päivänen 2007, s. 159)

Med iståndsättningsdikning av skogsdiken kan avses:

- rensning/putsning av diken
- utvidgning av diken
- grävning av kompletteringsdiken
- förnyande av diken i sin helhet.

Till skogsbranschens terminologi hör alltså ofta även grävning av nya diken och/eller utvidgning av de befintliga. Därför betraktas istandsättningsdikning av skogsdiken alltid som dikning enligt vattenlagen och på den tillämpas alla vattenlagens bestämmelser, även anmälningsskyldighet. (VL 5:6; miljöministeriet 2012, s. 44)

Enligt lagens förberedande arbeten var ett syfte med hela anmälningsskyddsförfarandet att få skogsdikningar med i anmälningsskyldighet. Skogsdikningar skadar vattendrag på olika sätt, särskilt genom att belasta källvattendrag och små vattendrag. Belastningen på vattendrag som skogsindustrin orsakar, kan indelas i närings- (i huvudsak fosfor och kväve), fastsubstans-, metall- och surhetsbelastning samt humusbelastning som närmast betyder urlakning av löslig organisk substans till vattendrag. Dessa medför till exempel förurning, uppgrundning och igenslamning av bädden samt försämring av vattenkvaliteten. Vad det gäller dessa projekt är det speciellt viktigt med tanke på vattenskyddet att redan på förhand bedöma om projektet behöver tillstånd eller inte. (RP 277/2009 rd s. 98; Joensuu ym. 2013, s. 6–12)

I handboken av skogsbrukets utvecklingscentral Tapio, som gäller vattenskyddsmetoder i enlighet med rekommendationer för bra skogsbruk, och i Finlands miljöcentrals handbok *Maan-
kuivatuksen ja kastelun suunnittelu* finns noggrannare tekniska lösningar för att

ordna vattenskyddet i samband med skogsdikningar.

På genomförande av skogsdikningar inverkar också till exempel bevarande av skogens mångfald samt särskilt viktiga livsmiljöer enligt skogslagens 10 § (se 1.4.2 Skydd av vattennaturtyper) och skydd av vattennaturtyper (se 1.4.2 Skydd av vattennaturtyper) samt att räkna underhåll och användning av en bädd som har förvandlats till i ett naturliknande tillstånd till dikning och därigenom tillämpning av dikningsnormer (se 3.2 Underhåll av diken), samt äventyrandet av de naturliga förhållandena i en bäckfåra och därigenom behov av vattentillstånd (se 1.4.1 Vattentillstånd).

Skogsdikningar genomförs ofta enligt skogssektorns egna förfaringsmetoder och därför inlämnas de inte vanligtvis hos den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten för avgörande. Skogsdikningar ordnas ofta med dikningar mellan markägare, för vilka skogscentralen, skogsförvaltningsföreningar och serviceföretag erbjuder sin hjälp för genomförande samt sakkunnig hjälp. Då man ansöker om stöd för istandsättning enligt den temporära lagen om finansiering av hållbart skogsbruk (34/2015) krävs det att till verkställighetsplanen bifogas en vattenskyddsplan (KEMERA-lagen 15 §). Man bör dock komma ihåg att den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten behandlar även en meningsskiljaktighet enligt VL 5:5 även i fråga om skogsdikning. Vid behov behandlas även skogsdikning vid en dikningsförrättning eller för den

ansöks om tillstånd enligt vattenlagen. (Järvenpää & Savolainen 2015, s. 24)

3.8 Dikning på ett detaljplaneområde

När det är fråga om dikning och avledning av vatten på ett detaljplaneområde, finns stadganden både i vattenlagen och markanvändnings- och bygglagen. Då den gamla vattenlagen var i kraft var det fritt valbart, vilken lag man tillämpade, när det gällde placering av ett dike. Nu förtiden avgörs placering av ett dike på ett detaljplaneområde i huvudsak enligt markanvändnings- och bygglagen. (VL 5:9.3; MBL 161 a §; RP 277/2009 rd, s. 101)

MBL 161 § tillämpas om det på ett detaljplaneområde finns behov av att på annans område anlägga ett dike i enlighet med VL 5:9.1,2 eller placera en skyddsvall eller pumpstation som krävs för dikning, och man kommer inte överens om ärendet. (MBL 161a.2 §; VL 5:9.3)

Förutsättning för placering är för det första att dikningen inte på något annat sätt kan arrangeras tillfredsställande och till skäliga kostnader. Dikning får inte heller genomföras så att den försvårar planläggningen av ett område eller genomförandet av en plan eller på annat sätt orsakar onödiga olägenheter för den belastade fastigheten. (RP 277/2009 rd s. 212)

MBL 161 §

Ägaren och innehavaren av en fastighet är skyldig att tillåta att en ledning som betjänar samhället eller en fastighet placeras på det område han eller hon äger eller innehar, om inte placeringen kan ordnas på något annat tillfredsställande sätt och till skäligen kostnader. Detsamma gäller mindre anläggningar, konstruktioner och anordningar som hör till ledningarna. En ledning och en annan anordning får inte anläggas så att planläggningen av området eller genomförandet av planen försvåras. Har en överenskommelse om placeringen inte ingåtts med fastighetens ägare och innehavare, fattas beslutet om placeringen av kommunens byggnadstillsynsmyndighet. När beslutet om placeringen fattas skall vikt fästas vid att fastigheten inte orsakas onödig olägenhet.

Ett avtal om placering av anordningar som avses i 1 mom. binder också fastighetens nya ägare och innehavare.

Fastighetens ägare och innehavare har rätt att få ersättning för den olägenhet och skada som förorsakas av placeringen av en ledning eller annan anordning som avses i 1 mom. Om överenskommelse inte nås om ersättningen, avgörs saken i enlighet med inlösningslagen.

4 mom. har upphävts genom L 27.5.2011/589. (27.5.2011/589)

Vad som i denna paragraf bestäms om ägaren och innehavaren av en fastighet gäller också ägaren och innehavaren av ett allmänt område.

Bestämmelser om placeringen av telekablar på en fastighet som ägs eller innehas av någon annan finns i 28 kap. i informationssamhällsbalken (917/2014). (7.11.2014/918) [RP 221/2013]

Kommunen får fastställa den behöriga myndigheten som beslutar om placering. Vanligtvis har behörigheten beviljats antingen till den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten eller till byggnadstillsynsmyndigheten. (MBL 161 a.2 §; RP 277/2009 rd, s. 213)

Ett ärende avgörs dock enligt vattenlagens bestämmelser angående dikning, om (VL 5:9.3; MBL 161 a.3 §):

- ärendet gäller ett stranddetaljplaneområde enligt MBL
- dikningen tjänar torrläggning av jord- och skogsbruksområden som finns anvisade i en detaljplan

- dikningen till största delen sker utanför detaljplaneområdet
- dikningen medför olägenheter eller behov att avleda vatten för en fastighet som ägs av tredje man, eller
- dikningen kräver tillstånd av regionförvaltningsverket eller beslut vid en dikningsförrättning.

MBL 161 tillämpas endast på anläggandet av sådant dike som nämns ovan, en skyddsvall eller en pumpstation. På ett detaljplaneområde faller rensning av en bäck eller rännil på någon annans mark utanför tillämpningsområdet och således ska vattenlagen följas för dessa. (MBL 161a.2 §; VL 5:9.3)

På avledning av vatten på ett detaljplaneområde tillämpas både markanvändnings- och bygglagen och vattenlagen.

På hantering av dagvatten, dvs. regn- eller smältvatten som ansamlas på markytan, byggnadstak eller andra ytor i bebyggda områden, dit även avledning hör, tillämpas MBL:s kapitel 13a. Samma bestämmelser gäller även grundens dräneringsvatten. Kommunen ansvarar för att ordna dagvattenhanteringen på detaljplaneområden. Fastighetsägaren eller fastighetsinnehavaren har ansvar för hanteringen av dagvatten på sin fastighet. Dagvattenhanteringen omfattar alla åtgärder som är avsedda för ändamålet, i synnerhet byggande och underhåll av fastighetens dagvattensystem. (MBL 103 a §; MBL 103 b.1,1 §; MBL 103 e §; MBL 103 i §; RP 218/2013 rd, s. 63)

Då det gäller avledande av vatten som ingår i definitionen av dikning, tillämpas dikningsbestämmelserna enligt vattenlagen även på detaljplaneområden. I vattenlagen stadgas om tillvägagångssätten gällande dikning som utförs för att leda bort vatten som stör användningen av en fastighet. (RP 218/2013 rd, s. 64). Övriga bestämmelser i vattenlagens dikningskapitel, t.ex. om fördelning av nyttan, underhållsansvar av diken och lösning av tvister tillämpas också på detaljplaneområden. (RP 277/2009 rd, s. 212; Miljöministeriet 2012, s. 52)

T.ex. begränsas dikning på detaljplaneområden av förbudet i VL 5:10.1 som gäller placering av ett öppet dike, som inte anläggs på rån. Diket får inte anläggas på någon annans område som tagits i särskilt bruk, innefattar bl.a. tomten, om inte ägaren till området samtycker till detta.

3.9 Användning av annans dike för annat än torrläggning av mark

Om man inte kan ingå avtal om saken, kan den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten på ansökan bevilja rätt att leda vatten i annans dike också när det inte är fråga om att avleda vatten som hindrar användningen av ett område. (VL 5:14.1)

Förutsättning för sådan här rätt att leda vatten som den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten kan bevilja är att det behövs för att vattnet ska kunna avledas på ett ändamålsenligt sätt och markägaren eller någon annan som har rätt att använda diket inte ger sitt samtycke. (RP 277/2009 rd, s. 104)

Med vatten som avleds i ett annat syfte än att torrlägga mark avses sannolikt (RP 277/2009 rd, s. 104):

- sådant avloppsvatten som inte orsakar förorening av miljön
- övrigt eventuellt vatten som inte kräver miljötillstånd.

Paragrafen berör framför allt detta "orena" vatten och troligtvis ingår avledande av dagvatten inte i detta. Om det leds sådant avloppsvatten, som kan medföra förorening av miljön, krävs miljötillstånd och då beviljas rätten av den behöriga miljötillståndsmyndigheten, dvs. regionförvaltningsverket. (VL 5:14.1; MSL 68 §; MSL 34 §; MSL 27 §; Hollo 2014, s. 237–238)

Rätt att leda in vatten i annans dike kan beviljas, om detta inte orsakar oskälig olägenhet. Vad som är oskäligt ska bedömas objektivt utgående från ägaren till det område där diket finns och andra som orsakas olägenheter, såsom ägarna till de angränsande fastigheterna och då fastställs gränsen för en oskälig olägenhet enligt lagen angående vissa grannelagsförhållanden (26/1920) (VL 5:14.2; GrannL 17 §; RP 277/2009 rd, s. 104; Hollo 2014, s. 238)

Rätt att leda in vatten i ett dike som sträcker sig genom ett område som tillhör någon annan och som tagits i särskilt bruk får dock inte beviljas. Ett område som tagits i särskilt bruk är alltså en tomt, byggplats, trädgård, upplagsplats eller badstrand, ett hamnområde eller något annat motsvarande mark- eller vattenområde. (VL 5:14.2; VL 1:3.1,15)

Den som beviljas rätt är skyldig att utföra sådana arbeten för att utvidga, iståndsätta och underhålla diket som orsakas av ledande av vatten. (VL 5:14.3)

Den som beviljas rätt ska se till att åtgärden inte orsakar skada eller olägenhet som kan undvikas till skälig kostnad. Det beslut som ger rätten kan vid behov förenas med behövliga villkor om hur arbetet ska utföras. (VL 5:14.3)

Om de utvidgnings-, iståndsättnings- och underhållsåtgärder som ovan nämns, är till nytta för någon annan än den som beviljats rätten, tillämpas i fråga om dennes skyldighet att delta i kostnaderna för åtgärderna och i fråga om förfarandet vid föreläggande att delta i kostnaderna det som föreskrivs om dikning. Om nyttan av att leda in vattnet i diket har ökat på grund av förändringar i ledande av vattnet, kan fördelningen av underhållsansvaret mellan nyttotagarna ses över så att den motsvarar den förändrade situationen. (VL 5:14.4)

4. Ersättningar, kostnader och avgifter

4.1 Ersättningar av förlust av förmån

Vad det gäller ersättningar av förlust av förmån har den gamla vattenlagen ändrats så att dikning numera jämföras med andra vattenhushållningsprojekt och således inte bara skador som orsakas av dikning utan också men och andra förluster av förmåner ska ersättas. Förlust av förmån som dikningen och nyttjanderätten som beviljats för den orsakar, ersätts genom att lyda de allmänna bestämmelserna för ersättning i vattenlagens 13 kapitel som kompletteras med dikningskapitlets bestämmelser för ersättning. Även lagen om ersättning för miljöskador (737/1994), lagen om inlösen (603/1977) och skadeståndslagen

(412/1974) kan tillämpas i vissa särskilda fall. (VL 5:12.1; RP 277/2009 rd, s.167)

4.1.1 Lagligen orsakad förlust av förmån

Sådana ersättningsärenden som avgörs i samband med beviljande av nyttjanderätt eller tillstånd kallas för lagligen orsakade förluster av förmån. Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten behandlar ersättningsärenden som har samband med en rätt som den beviljat och ersättningsärenden som har samband med ärenden som avses i VL 5:5, om ärendet inte hör till tingsrättens behörighet och det inte har kommit överens om ersättningar mellan parterna. Ersättningar

för förlust av förmån som har uppstått till följd av ett ärende som ska behandlas vid en dikningsförrättning ska avgöras vid dikningsförrättningen. Statens tillsynsmyndighet avgör alla ersättningsärenden som inte har ålagts andra aktörer för avgörande. (VL 13:6.1; VL 13:6.2)

Den projektansvarige är skyldig att betala ersättning. Även en vattenrättslig sammanslutning, som t.ex. en diknings-sammanslutning, utgör en enda projektansvarig. Om det finns flera projektansvariga, är de solidariskt skyldiga att betala ersättning. (VL 13:1.1; VL 13:2.1; RP 277/2009 rd, s.168)

Den projektansvarige är skyldig att ersätta den förlust av förmån som nyttjandet av dikningsrätten har orsakat (VL 13:1.4). Dessutom har det särskilt stadgats om skyldighet att betala ersättning

för förlust av förmån som har uppstått till följd av en sådan nyttjanderätt eller rätt att lösa in fast eller lös egendom. Den dikande ska således vara skyldig att betala ersättning för ett område som ska användas som dike och dikesren. Ersättningsskyldigheten gäller även en skyddsvall eller pumpstation som har anlagts på någon annans område (VL 13:1,2; VL 13:9.1,1; RP 277/2009 rd, s. 103)

Ersättning för nyttjanderätten betalas inte, när vatten leds in i en bäck på annans område. Då har markägaren rätt att få ersättning endast för det område som tagits i bruk för en ny bäckfåra eller för en avsevärd utvidgning av bäckfåran. (VL 5:12.2)

Detta lagrum tolkas troligtvis på ett utvidgande sätt så att samma regler gäller även ett dike och ett rördike. Det betalas således inte några ersättningar för nyttjanderätten till avledning av vatten in i annans dike, om en ny bädd eller ett nytt dike inte har anlagts eller utvidgningsåtgärder inte har utförts. Vad det gäller ett rördike bör man komma ihåg att rätt att leda in vatten i annans rördike kan beviljas endast om det inte annars är möjligt att avleda vattnet utan oskäligen kostnader. (VL 5:9.2)

Man kan vara skyldig att betala ersättning även för andra förluster av förmån, som t.ex. för trädbestånd som avlägsnats längsmed diket eller från dikesrenen, skador som uppläggning av grävningssmassor har medfört, för det att

vattentäkten försvåras o.d. (VL 13:9.1; Vihervuori 1987, s.162)

En förlust av förmån ska ersättas till fullt belopp. Regleringen om ersättning utgår från att den som lider förlust av förmån ska ha en oförändrad ekonomisk ställning. Det att den förlust av förmån som berör markområdet ska ersättas till en och en halv gång dess värde gäller inte dikningen. (VL 13:11.1; VL 13:11.4; VL13:1,4; RP 277/2009 rd, s. 174)

Om projektet orsakar förlust av förmån som ska ersättas, bestäms ersättningar i samband med beslut om ärendet. I samband med beviljande av en vattenlagsenlig rätt ska myndigheten på tjänstens vägnar (officialprincip) bestämma att sådana förluster av förmåner som projektet orsakar ska ersättas, om ärendet inte avgörs endast av en viss del enligt VL 11:18. Officialprincipen betyder att den som drabbats av förlusten av förmån inte behöver kräva ersättning, utan ersättningen bestäms på tjänstens vägnar. Sakägare kan framställa sitt ersättningsyrkande och förklaringen i anslutning härtill, men enligt officialprincipen är myndigheten inte bunden till dessa grunder, då ersättningar bestäms för att uppfylla kravet på ersättning till fullt belopp. (VL 11:21.2; VL 13:7.1; VL 13.11; Miljöministeriet 2012, s. 91)

Följande exempel på bedömning av ett konkret ersättningsbelopp följer Lantmäteriverkets rekommendationer och därför är de inte det enda sättet att beräkna ersättningsbelopp.

Värdet för markområdet runt ett dike och en dikesren uppskattas i allmänhet enligt saluvärdet för marken. Vanligtvis grävs diket i åkermark, varvid ersättningen för marken i allmänhet uppskattas enligt åkerns gängse värde. (Lantmäteriverket 2003, s. 31). Objektets gängse värde uppskattas på grundval av köpeskillingarna för motsvarande områden på marknaden.

Om trädbestånd och/eller plantbestånd bör avlägsnas för att gräva eller rensa ett dike, beror ersättningsbeloppet på det vem de avlägsnade träden skall tillfalla. Ett avverkningsmoget trädbestånds förväntningsvärde motsvarar beståndets avverkningsvärde. När träden tillfaller den som genomför projektet, bestäms förlusten som beståndets avverkningsvärde beräknat enligt rotpriset vid den tidpunkt då beståndet avverkas. Om markägaren själv avverkar beståndet, är han berättigad att få ersättningar för anskaffningsarbetet och närtransporten. När träden tillfaller den som genomför projektet, består ersättningen för ett förväntningsvärdesbestånd av både det avlägsnade beståndets avverkningsvärde och ett tillägg för det förväntningsvärde som går förlorat på grund av att beståndet avverkas i förtid. Ersättningen för förlusten av ett förväntningsvärdesbestånd bestäms antingen 1) genom att till trädbeståndets avverkningsvärde läggs ett förväntningsvärdestillägg som är beroende av skogsbeståndets trädslag och ålder eller 2) genom att trädbeståndets avverkningsvärde multipliceras med

en förväntningsvärdeskoefficient. Som resultat av räkneoperationen får man förväntningsvärdet för det figurvisa beståndet. Om träden tillfaller markägaren, ersätts dock förväntningsvärdestillägget skilt när det är fråga om ett förväntningsvärdesbestånd. Plantbeståndets värde berättar vilken kostnad som åsamkas av anläggningen av ett nytt plantbestånd av god kvalitet enligt dagens priser. (Lantmäteriverket 2003, s. 22.)

Utöver exemplen ovan finns mer detaljerade anvisningar för att uppskatta ersättningsbelopp i Lantmäteriverkets Handbok om rekommenderade ersättningar för skador på fastigheter och i Datalagret Värderings- och ersättningsuppgifter (endast på finska), som hålls uppdaterat. Vid bedömningen av ersättningsbelopp har den kommunala miljö- och vårdsmyndigheten även utnyttjat övrig sakkunskap hos kommunförvaltningen eller utomstående sakkunskap som t.ex. Finlands skogscentral.

Alternativ för myndighetens ersättningsbestämmelser är att parterna kommer överens om betalningen av ersättning och ersättningsbelopp och om övriga omständigheter som gäller ersättningen. Överenskommelsen ska ingås skriftligen. Om överenskommelsen gäller intecknad fast egendom eller egendom som är föremål för företagsinteckning, ska rättsinnehavarens godkännande av överenskommelsen inhämtas. (VL 13:13)

I ett beslut om ersättningsskyldighet ska det anges när och hur ersättning-

en ska betalas. Om parterna har kommit överens om ersättningen ska detta nämnas i beslutet. Den fastställda ersättningen ska betalas i ett för allt, om inte särskilda skäl kräver att ersättningen betalas periodiskt. (VL 13:16.1: RP 277/2009 rd, s. 176)

4.1.2 Separata ersättningsärenden

Man kan inte alltid på förhand bedöma alla förluster av förmån som projektet kan orsaka eller förlust av förmån kan bero på störningssituationer.

Om förlusten av förmån inte har förutsetts, när ärendet har avgjorts, kan oberoende av ett tidigare avgörande ersättning för sådana förluster av förmåner yrkas genom ansökan hos tillståndsmyndigheten. Denna rätt gäller dock endast sådana förluster av förmåner i fråga om vilka ersättningsyrkandet inte har avgjorts genom ett beslut som vunnit laga kraft. Om förlusten av förmån beror på ett ärende som behandlats vid en dikningsförrättning eller av den kommunala miljö- och vårdsmyndigheten, ska ärendet avgöras av den kommunala miljö- och vårdsmyndigheten. Avgörandet av HFD är ett bra exempel på detta. (VL 13:8.1; RP 277/2009 rd, s. 171)

Vid behandlingen av separata ersättningsärenden har det varit oklart i vilken mån officialprincipen ska tillämpas på avgörandet av ersättningsfrågor och hur bevisskyldigheten i fråga om orsakade

HVD 11.7.2005 I. 1762 (KR)

Med stöd av ett laga kraft vunnit beslut vid en dikningsförrättning hade ett dikningsbolag lagt ett öppet dike så, att det sträckte sig också in på A:s skogsområde, som inte hörde till det område som gagnades av diket. Vid dikningsförrättningen hade inte bestämts någon ersättning för de träd som hade fällt på skogsområdet, men enligt ett beslut vid förrättningen var dikaren ansvarig för den skada som dikningen eventuellt medförde. Med hänsyn till bestämmelserna i 6 kap. 6 § 1 och 2 mom. i vattenlagen skulle dikningsbolaget som skada föranledd av förtida avverkning ersätta A för trädens förväntade värde. Ersättningen kunde med stöd av 11 kap. 8 § 5 mom. i vattenlagen ha sökts hos den kommunala miljö- och vårdsmyndigheten.

skador och orsakssambandet mellan skadan och verksamheten fördelas mellan den som lidit förlust av förmån och den projektansvarige. Tillämpningen av officialprincipen i separata ersättningsärenden borde alltid bedömas från fall till fall med beaktande av arten av och omfattningen på projektet och de orsakade förlusterna av förmåner samt kretsen av skadelidande. (RP 277/2009 rd, s. 172)

En del av ersättningsärenden hör till tingsrättens behörighet. Tingsrätten behandlar (VL 13:6.3):

1. ärenden som gäller ersättning för personskada
2. ärenden som avses i VL 13:3.1 gällande skador av en konstruktion eller anläggning, som har uppstått t.ex. till följd en funktionsstörning i ett dike, om ärendet inte med stöd av miljöskyddslagens 128 § ska behandlas av tillståndsmyndigheten
3. ärenden som avses i VL 13:4 gällande förlust av förmån till följd av samfärd i vattendrag, om inte något annat följer av sjölagen (674/1994)
4. ärenden som avses i VL 13:5 gällande förlust av förmån som orsakats genom en lagstridig åtgärd, om inte något annat följer av en s.k. gammal skada som avses i VL 13:7.2 eller ett förvaltnings tvångsförfarande som avses i 14 kap. 4 § inte har inletts.

4.1.3 Förluster av förmån som orsakats genom lagstridiga åtgärder och anläggande av ett dike utan tillstånd

De ersättningsärenden som tidigare har behandlats, har gällt lagligen orsakade förluster av förmån, varvid behörigheten i dikningsärenden har hört till den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten.

Vad det gäller skador som uppstått till följd av olaglig verksamhet, t.ex. an-

läggande av ett dike utan tillstånd, avgörs från fall till fall, om ärendet hör till tingsrättens eller den kommunala miljöskyddsmyndighetens behörighet. (MiUB 22/2010 rd, s. 20)

Anläggande av ett dike eller dikning kan vara olaglig på basis av olika slags grunder. Åliggandena enligt vattenlagen kan ha försummats, då ett dike har anlagts på annans mark utan markägarens tillåtelse eller utan rätt av den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten. Diket kan även ha placerats på ett sätt som står i strid med myndighetsbeslutet, om diket har grävts på ett annat ställe än myndigheten i sitt beslut har anvisat eller diket senare har förflyttats i strid med miljöförvaltningsmyndighetens beslut. (Hollo 2014, s. 250)

Skada till följd av olaglig dikning är i princip en förmånsförlust enligt vattenlagens 13 kap. 5 § och ska behandlas i tingsrätten, om det inte är fråga om en s.k. gammal skada som avses i VL 13:7.2 och ett förvaltnings tvångsförfarande inte har inletts. (VL 13:6.3,4; MiUB 22/2010 rd, s. 20) Norra Savolax tingsrätts fall är ett exempel på ett ärende som hör till tingsrättens behörighet. I detta fall är det dock fråga om en straffprocess som behandlas vid domstolen, i stället för en civilprocess som är mer sannolik i dikningsärenden.

Som det redan tidigare har kommit fram är det möjligt att tillämpa förvaltnings tvång för att rätta till sådan verksamhet som har gjorts i strid med bestämmelserna och föreskrifterna i vat-

tenlagen eller bestämmelser eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den. I dikningsärenden hör rätt att förordna om förvaltnings tvång till den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten, som kan till exempel förordna att ett olagligt anlagt dike ska fyllas. (VL 14:1; VL 14:2; VL 14:4)

Ersättningsyrkanden kan inte behandlas i samband med ett förvaltnings tvångsärende. (Linno 2014, s. 55) Ett ersättningsärende gällande förluster av förmån som eventuellt har uppstått till följd av olaglig verksamhet ska alltså behandlas skilt efter det att förvaltnings tvångsärendet inte längre är aktuellt. Då behandlas ärendet sannolikt vid tingsrätten. (VL 13:6.3)

Om det i alla fall beviljas rätt för dikning efteråt, är det, vad det gäller skadeersättningar, fråga om ersättning för en sådan förlust av förmån som orsakats i verksamheten i ansökan innan tillståndsärendet avgjorts enligt vattenlagens 13:7.2. Det är fråga om s.k. gamla skador. Det är möjligt att bevilja dikningsrätt efteråt, om stridighet mot bestämmelserna inte är betydande och man annars i verksamheten har förfarit så att situationen skulle ha varit godtagbar av myndigheten, om ansökan om ärendet hade inlämnats. (RP 277/2009 rd, s.171; Hollo 2014, s. 250)

Om tillstånd senare beviljas för en åtgärd genom vilken en förlust av förmån lagstridigt har orsakats, kan yrkandet på ersättning för förlusten av förmånen prövas i samband med beviljandet av

Pohjois-Savon käräjäoikeus 13.08.2014 nro 132101

Rangaistusvaatimus

Hallinnan loukkaus

A on luvattomasti käyttänyt B:n kuolinpesän (osakkaat C ja D) omaisuutta kaivamalla kuolinpesän maalle avo-ojaa ainakin 140 metriä sekä kaatanut luvattomasti mainitulta tilalta puita. Menettelystä on aiheutunut vahinkoa kuolinpesän osakkaille.

Muut vaatimukset

C ja D ovat yhtyneet syyttäjän rangaistusvaatimukseen. C ja D ovat vaatineet, että A veloitetaan suorittamaan heille vahingonkorvausta taloudellisesta vahingosta 1.026,70 euroa laillisine viivästyskorkeineen 30.11.2013 lukien.

Käräjäoikeuden perustelut

Vastaaja A on kaivattanut ojaa 140 metriä ja kaatanut puita asianomistajien tilalta. A on oikeudessa kertonut saaneensa suullisen luvan vuonna 2007 tilan silloiselta omistajalta. Tilan omistaa nykyisin kuolinpesä. Kuolinpesän osakkaat C ja D eivät ole antaneet A:lle lupaa edellä mainittuihin toimiin. Kirjallisena todisteena olevasta Metsäkeskuksen saatteesta käy ilmi, että lupaa ojan kaivamiseen on tiedusteltu C:ltä vuonna 2010 Metsäkeskuksen toimesta. C ei ole tuolloin ojitusalomaketta täyttänyt, eikä siis antanut lupaa ojitukseen. Näin ollen käräjäoikeus katsoo, että on selvää, ettei kuolinpesä ole halunnut antaa A:lle lupaa ojitamiseen.

A on kertonut yrittäneensä soittaa C:lle ja kysyä häneltä lupaa ennen kaivuutöiden aloittamista mutta hän ei ollut saanut C:tä puhelimitse kiinni. A on kertonut ajatelleensa, että vuonna 2007 suullisesti sovitettu lupa olisi vielä voimassa, koska sitä ei ole nimenomaisesti kumottu. Käräjäoikeus katsoo, että A:n olisi tullut tiedustella lupaa kuolinpesän osakkailta ennen kaivamisen aloittamista. A ei ole myöskään pystynyt oikeudessa esittämään näyttöä suullisen luvan olemassaolosta. Näin ollen A on luvattomasti suorittanut edellä mainitut toimenpiteet ja näin ollen aiheuttanut asianomistajille vahinkoa. Käräjäoikeus katsoo A:n syyllistyneen asiassa hallinnan loukkaukseen.

A on oikeudessa myöntänyt korvausvaatimuksesta 300 euroa määrältään oikeaksi. Todistaja H on tehnyt kirjallisena todisteena olevan laskelman aiheutuneesta vahingosta. Käräjäoikeus pitää laskelmaa määrältään kohtuullisena ja toimenpiteitä tarpeellisina. Näin ollen on katsottava, että asianomistajille on aiheutunut 1026,70 euron vahinko A:n luvattomista toimista.

Rangaistusseuraamus: 20 päiväsakkoa.

HVD 19.8.2005 I. 2060 (KR)

Behöver för ändamålsenlig torrläggning av mark eller för att hindra vattendränkning eller annan skada på mark som avses i 6 kap. 3 § 1 mom. ett dike tas upp på annans mark, eller vill man ändra ett dikes sträckning och inte kommer överens om saken, skall dikningsärendet enligt 6 kap. 12 § 1 mom. i vattenlagen behandlas av den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten så som bestäms i 20 kap. i vattenlagen, om inte en dikningsförrättning eller miljöförhållningsverkets beslut behövs. En dikandes rätt att med stöd av 6 kap. 4 § 1 mom. lägga ett dike på någon annans mark ger följaktligen inte en dikande rätt att utan denna persons samtycke vidta dikningsåtgärder på hans eller hennes mark, om inte saken har avgjorts med ett lagakraftvunnet beslut av miljöförvaltningsnämnden. Detsamma gäller sådan ändring av ett dikes läge för vilket tillstånd kan beviljas med stöd av 6 kap. 8 § i vattenlagen.

A hade utan B:s samtycke eller något sådant beslut av miljöförvaltningsnämnden som gav rätt till dikning ändrat ett tidigare på A:s lägenhet befintligt torrläggningsdikes läge så, att diket efter ändringen låg vid gränsen till B:s mark och delvis även på B:s mark. B hade yrkat att den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten skulle förplikta A att ändra dikets läge till dess ursprungliga plats. A, som kommunens miljöförvaltningsmyndighet hade hört i ärendet, hade motsatt sig B:s yrkande och yrkat att diket skulle få bli kvar på sin nya plats. Det nya läget medförde mindre olägenhet för A:s lägenhet än det gamla diket hade gjort. Ändringen vållade inte B:s lägenhet någon betydande olägenhet.

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att A inte hade haft rätt att ändra dikets läge på det sätt som nu hade skett. För att rätta till den lagstridiga situation som A hade vållat, hade det därför visserligen varit möjligt att på B:s yrkande anlita förvaltningstvång som avses i 6 kap. 12 § 2 mom. och 20 kap. 7 § i vattenlagen. Eftersom det anlagda diket till sitt läge och den verkställda dikningen även till övriga delar enligt vad som hade utretts i ärendet dock uppfyllde de villkor som i 6 kap. i vattenlagen föreskrivs för dikning, hade den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten utan att till denna del anlita förvaltningstvång för flyttning av diket med stöd av sin den behörighet enligt 6 kap. 12 § 1 mom. i vattenlagen i samma förfarande kunnat bifalla A:s yrkande att diket skulle få bli kvar på sin nya plats.

I det beslut med vilket miljöförvaltningsmyndigheten gav rätt till dikning, borde den med stöd av 11 kap. 8 § 1 mom. i vattenlagen och med hänsyn även till bestämmelsen i 20 § i samma kapitel ha förpliktat A att till B betala en ersättning om vilken bestäms i 6 kap. 6 § i vattenlagen. Förvaltningsdomstolen hade dock på yrkande av B kompletterat beslutet genom att bestämma om betalning av ersättning. Av bestämmelsen i 6 kap. 12 § 1 mom. i vattenlagen följde att tekniska nämnden i egenskap av kommunens miljöförvaltningsmyndighet var behörig att behandla dikningstvisten i dess helhet. Vid bestämmandet av ersättningens storlek skulle således i detta fall som ersättningshöjande faktor beaktas att dikningen på ovan nämnt sätt hade utförts på B:s lägenhet utan att det hade funnits någon grund som hade givit rätt därtill. Ersättningen till ägarna av lägenheten B skulle därför höjas.

tillstånd eller i form av ett separat ersättningsärende. För att förverkliga principen om samtidighet och av processekonomiska skäl borde ärendet gällande ersättning för förlust av förmån behandlas samtidigt. Det vill säga att då behandlas ärendet som ansökningsärende gällande diket hos den kommunala miljövårdsmyndigheten och samtidigt bestäms om att ersätta skador av förlust. Den som lidit förlust av förmån ska i samband med ärendet lägga fram ett yrkande på ersättning för förluster av förmåner. (VL 13:7.2; RP 277/2009 rd, s.171; MiUB 22/2010 rd, s. 20; Holo 2014, s. 250) I HFD:s avgörande 19.8.2005 I. 2060 (KR) som redan tidigare behandlats i denna handbok framläggs möjligheten till en sådan process.

Den kommunala miljövårdsmyndigheten ska i princip behandla ersättningsyrkandet i samband med beviljande av rätt. Om tillståndsmyndigheten anser att behandlingen av ersättningsyrkandet medför betydande dröjsmål med ärendets behandling, kan ersättningsyrkandet avvisas utan prövning, då rätten beviljas. I dessa fall ska ersättning yrkas hos den kommunala miljövårdsmyndigheten genom en separat ansökan. Man borde förhålla sig återhållsamt till sådant förfarande. Ett avgörande om separat behandling av ett ersättningsyrkande får inte överklagas genom besvär. (VL 13:7.3; RP 277/2009 rd, s. 171)

När det är fråga om försummelse av dikesunderhållet, hör utöver underhållsbestämmelser även att bestämma er-

sättningar för de förluster av förmån som försummelsen har medfört till den kommunala miljövårdsmyndighetens behörighet. (VL 5:5; Vihervuori 1987, s. 179)

På ersättningsärendena i fråga om förlust av förmån till följd av en åtgärd som strider mot vattenlagen och mot bestämmelser och ålägganden som utfärdats med stöd av den tillämpas skadeståndslagen. Om det är fråga en miljöskada, tillämpas på ersättning miljöskadlagen. (VL 13:5)

4.2 Fördelning av dikningskostnader

Ersättning av kostnader till följd av dikning ska skiljas från ersättning för nyttjanderätt. Ersättningsskyldigheten för dikningskostnader påverkar inte den dikandes skyldighet att betala ersättning för den nyttjanderätt som krävs för dikningen. (RP 277/2009 rd, s. 103)

Nyttotagarna får komma överens om fördelning av dikningskostnaderna. Om ingen överenskommelse kan nås i ärendet, hör det till den kommunala miljövårdsmyndighetens behörighet att besluta om kostnadsfördelningen mellan två nyttotagare, om det inte finns några grunder för dikningsförrättning. En fastighetsägare kan alltså kräva att den kommunala miljövårdsmyndigheten ska bestämma till exempel att ägaren till grannfastigheten, som har nytta av åtgärderna, deltar i kostnaderna för

anläggande eller underhåll av ett rådikey mellan fastigheterna, om grannen inte annars går med på detta. (VL 5:19,2; RP 277/2009 rd, s. 97-98; Miljöministeriet 2012, s. 48)

Den som leder in vatten i annans dikey eller i en bäck som någon annan har rensat är skyldig att betala ersättning för kostnaderna för att anlägga diket eller rensa bäcken. Den som leder in vatten i annans dikey är också skyldig att delta i en behövlig utvidgning och behövt underhåll av diket. Nyttotagaren ska således delta i kostnaderna för tidigare dikningar i proportion till sin nytta av dikningarna. (VL 5:12.3; RP 277/2009 rd, s. 103)

Det som ovan nämns, gäller även ersättning för kostnaderna för att anlägga och underhålla ett rördikey. Dessutom om ett rördikey behöver utvidgas för att vatten ska ledas in i diket med stöd av en rätt som den kommunala miljövårdsmyndigheten har beviljats, ska utvidgningen och eventuellt tilläggsarbete utföras av den som leder in vatten i diket. (VL 5:12.4; RP 277/2009 rd, s. 103)

För att bestämma ersättning för sådana här dikningskostnader tillämpas de bestämmelser som har stadgats för kostnadsfördelning för en samfälld dikning. Varje nyttotagare av dikning är skyldig att delta i dikningskostnaderna i förhållande till den nytta som den samfällda dikningen medför för nyttotagarens område. Fördelningen av kostnaderna enligt nytta tillämpas även på de kostnader som ledandet av vatten i nå-

got annat syfte har orsakat, om åtgärderna är till nytta för någon annan. (Se 3.9 Användning av annans dike för annat än torrläggning av mark). (VL 5:12.3; VL 5:14.4; VL 5:19.2)

I princip har man ansvar för underhållskostnader enligt samma grunder som för dikningskostnader. Av särskilda skäl kan underhållskostnaderna fördelas på ett annat sätt än de egentliga dikningskostnader som tidigare har fastställts. Ett sådant särskilt skäl kan vara t.ex. att omständigheterna har förändrats eller att det senare har framkommit inexaktheter i fråga om fördelningen av nyttan. Om nyttan av att leda in vattnet i diket har ökat på grund av förändringar i ledandet av vattnet, kan fördelningen av underhållsansvaret mellan nyttotagarna ses över så att den motsvarar den förändrade situationen. Dessutom ska en nyttotagare befrias från att delta i underhållskostnaderna, om nyttotagaren inte längre har någon nytta av det samfälliga diket på grund av att ett nytt dike har anlagts eller förhållandena i övrigt har förändrats. (VL 5:19.3; RP 277/2009 rd, s.107)

Finlands miljöcentrals handbok om planering och dränering av mark (Maankuivatuksen ja kastelun suunnittelu) innehåller också anvisningar för att beräkna kostnadsfördelningen.

4.3 Intressebevakningskostnader, avgifter och rättgångskostnader

Huvudregeln är att i förvaltningsärenden svarar envar för sina kostnader. (VL 11:23.1; FL 64 §)

En part har rätt att få ersättning för sina kostnader, om parten har blivit tvungen att vidta särskilda åtgärder för att bevisa att projektet vållar honom eller henne sådan förlust av förmån som ska ersättas eller om det annars finns särskilda skäl att ersätta kostnaderna. (VL 11:23.2)

Om den skadelidande har tvingats inleda en separat ansökan om ersättning för förluster av förmån, t.ex. enligt VL 13:8 och med anledning av ansökan bestäms att den som vållat skadan ska betala ersättning eller vidta någon åtgärd, kan tillståndsmyndigheten ålägga den som vållat skadan att ersätta den skadelidande för kostnader som uppstått i samband med att ärendet utretts. (VL 11:23.3; RP 277/2009 rd s.159)

Om en part har beviljats rättshjälp enligt rättshjälpslagen (257/2002), ska myndigheten i samband med att ersättningsärendet avgörs, fastställa biträdets arvode och rättshjälpstagarens självriskandel samt ålägga rättshjälpstagaren att betala denna självriskandel till sitt biträde i enlighet med det som föreskrivs i den lagen. (VL 11:23.3)

För behandlingen av ärendet hos den kommunala miljövårdsmyndigheten får det tas ut en avgift. Ingen avgift tas ut för behandling av ett ärende som har inletts på initiativ av en myndighet eller på initiativ av den skadelidande. För behandling av ett ärende som har inletts på yrkande av någon annan får det tas ut en avgift, om det ska anses uppenbart att ärendet har väckts utan grund. (VL 18:12.1)

Den avgift som en kommun tar ut fastställs enligt den av kommunen godkända taxan. Grunderna för den taxa som kommunen har godkänt ska i tillämpliga delar överensstämma med lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Ändring i den avgift som tas ut för behandlingen av ett ärende söks på samma sätt som ändring i andra beslut enligt vattenlagen. (VL 18:12; VL 15:1.1)

Vad det gäller besvärinstansens rättegångskostnader är en part skyldig att ersätta en annan parts rättegångskostnader helt eller delvis, om det särskilt med beaktande av avgörandet i ärendet är oskäligt att denne själv får bära sina rättegångskostnader. Ersättningskyldigheten för rättegångskostnader bestäms alltså inte endast enligt slutresultatet av avgörandet, dvs. att den förlorande parten ersätter motpartens kostnader, utan också övriga omständigheter kan beaktas. Sådana övriga omständigheter kan vara bl.a. att ärendet är stridigt, ärendets betydelse för en part samt även rättegångskostnadernas be-

lopp i förhållande till föremålet för tvisten eller vederbörandes betalningsförmåga. Den allmänna utgångspunkten kan vara en bedömning av om det vore oskäligt att motparten blir tvungen att bära sina rättegångskostnader. (FPL 74.1 §; RP 217/1995 rd, s. 91)

Bestämmelsen tillämpas även på den förvaltningsmyndighet som har fattat beslutet, som således kan åläggas att ersätta rättegångskostnader eller motparten kan åläggas att ersätta myndighetens kostnader. (FPL 74.1 §)

Då frågan om ersättningsskyldighet av den förvaltningsmyndighet som är part i rättegången prövas, skall särskilt beaktas om anhängiggörandet av ärendet har orsakats av myndighetens fel. Också den omständigheten att ärendet lämnar rum för tolkning kan vara en grund som minskar den offentliga partens ersättningsskyldighet. Att ärendet är stridigt och lämnar rum för tolkning har dock inverkan på en eventuell jämkning av ersättningen, även om den andra parten vinner målet vad slutresultatet anbelangar, och myndighetens beslut på grund av besväret upphävs. (FPL 74.2 §; RP 217/1995 rd, s. 91-92)

En enskild part kan endast i undantagsfall vara skyldig att ersätta rättegångskostnader som har åsamkats myndigheten, oberoende av rättegångens slutresultat. En enskild part får inte åläggas att ersätta en myndighets rättegångskostnader, om den enskilda parten inte har framfört ett uppenbart

ogrundat yrkande. Det kan vara till exempel fråga om en sådan situation där en enskild part i ett tidigare handläggningsskede har fått ett motiverat beslut om ärendet varav det framgår att hans yrkande är klart lagstridigt. (FPL 74.3 §; RP 217/1995 rd, s. 92)

Vid behandling av ett förvaltnings-tvångsärende iakttas i fråga om ersättning till en part för de kostnader som behandlingen av ett ärende har orsakat parten, i tillämpliga delar förvaltningsprocesslagen. Därför kan de bestämmelser som har behandlats samtidigt med rättegångskostnader tillämpas även i förvaltningstvångsärendet. (VL 14:5.3)

5. Förfarande

PÅ BEHANDLING AV MENINGSSKILJAKTIGHETER I FRÅGA OM DIKNING HOS DEN KOMMUNALA MILJÖVÅRDSMYNDIGHETEN TILLÄMPAS, VAD STADGAS OM ANSÖKNINGSFÖRFARANDET I VATTENLAGENS KAP 11 § 1–11, 13, 14, 17 OCH 21–23 SAMT I VATTENFÖRORDNINGEN OCH FÖRVALTNINGSLAGEN (434/2003). (VL 5:5.2; VL 11:1; VL 11:24)

5.1 Anhängigförande

Ett ärende inleds hos tillståndsmyndigheten genom en skriftlig ansökan. Detta möjliggör att ett ärende kan anhängiggöras lagligt även med en elektronisk ansökan som sänts till en myndighet. (VL 11:2; Lag om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet 10 §)

Den som anhängiggör ärendet:

- Den projektansvarige
- Sakägare
 - En part i ett förvaltningsärende är den vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet gäller eller kan gälla (FL 11 §).
 - I vattenlagen är begreppet part mer omfattande så att även eventuell inverkan av ett ärende kan göra en part.

5.2 Ansökan

Vattenlagens 11:3 gäller endast innehållet i tillståndsansökan och berör alltså inte sådan dikning som hör till övriga ansökningsärenden. Enligt förvaltningslagen ska av en handling som tillställs en myndighet framgå vad ärendet gäller. I

handlingen ska antecknas avsändarens namn samt de kontaktuppgifter som behövs för att ärendet ska kunna skötas. (FL 16 §)

Kraven på innehållet i dikningsansökan finns i vattenförordningens 29 §:

VF 29 §

En ansökan till den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten om grävning, ändring eller underhåll av ett dike eller rördike, eller ledande av vatten till någon annans dike, ska innehålla en redogörelse för dikets, rördikets eller det ledda vattnets flödesriktning, utlopp och dimensioner, mängden vatten som ska ledas och vattnets sammansättning samt andra uppgifter som behövs för att ärendet ska kunna avgöras.

Den som upprättar ansökan ska med hänsyn till projektets natur, omfattning och verkningar ha tillräcklig sakkunskap för att upprätta ansökan. I paragrafen framförs detta endast på allmän nivå. Den sakkunskap som krävs, beror på ärendet som behandlas. (VL 11:4)

Om det kommer fram att ansökan är bristfällig eller om särskild utredning krävs för att ärendet ska kunna avgöras, ska myndigheten ge sökanden tillfälle att komplettera ansökan inom den tid som myndigheten fastställer. Om ansökan inte kompletteras, kan ärendet lämnas utan prövning. I begäran om komplettering ska man specificera de delar av ansökan som bör kompletteras. (VL 11:5.1; FL 22 §)

Om avgörandet av ärendet är av betydelse för allmänintresset eller om vägande skäl kräver det, kan sökanden åläggas att komplettera ansökan eller inhämta utredning som behövs för att ansökningsärendet ska kunna avgöras. Om sökanden inte gör detta, kan utredning inhämtas på sökandens bekostnad. (VL 11:5.2)

5.3 Information

I dikningsärenden tillämpas i princip undantaget för formbunden information om ansökan. I ansökningsärenden av mindre betydelse och i ansökningsärenden där delgivning genom en kungörelse på anslagstavlan enligt VL 11:10.1 inte be-

hövs med hänsyn till ärendets art, kan information om ansökan lämnas på annat sätt. Sådan information kan delges t.ex. per brev. Om ärendet inte påverkar något annat än sökandens rätt eller fördel, krävs ingen delgivning. (VL 11:10.5)

Om det är fråga om ett ärende som kräver formbunden information, tillämpas bestämmelserna enligt vattenlagens 11:10 och 11:11.

5.4 Utlåtanden

Utlåtande om ansökan ska begäras av den statliga tillsynsmyndigheten, dvs. av NTM-centralen, inom vars verksamhetsområde projektets verkningar kan framträda och av behöriga myndigheter som bevakar allmänintresset, om det inte är uppenbart onödigt att begära utlåtande av dem. De myndigheter som bevakar det allmänna intresset kan vara t.ex. den statliga tillsynsmyndigheten, i övrigt än som laglighetsövervakare, den myndighet som ansvarar för fiskerifrågor, Forststyrelsen, Trafikverket, Museiverket eller en annan statlig myndighet. Fast ett fiskeriområde inte är en sådan myndighet som avses i författningen i fråga, kan med hänsyn till dess uppgifter och sakkunskap vara befogat att i vissa sammanhang begära utlåtande av fiskeområdet. (VL 11:6.1; RP 277/2009 rd, s. 150)

Om ett projekt genomförs inom eller dess verkningar utsträcker sig till samer-

nas hembygdsområde och detta kan påverka samernas rättigheter som urfolk, ska tillståndsmyndigheten ge sametinget tillfälle att yttra sig. (VL 11:6.3)

Man kan även anhålla om andra behövliga utlåtanden och inhämta utredningar i ärendet. (VL 11:6.4; FL 31 §)

5.5 Hörande

Innan tillståndsmyndigheten avgör ett ärende ska den ge dem vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet kan beröra (parterna) tillfälle att framställa anmärkningar med anledning av ärendet. (VL 11:7.1; se även FL 34 §)

I ansökningsärenden förs parts talan av statliga myndigheter som inom sina respektive ansvarsområden bevakar allmänintresset och av de kommunala miljöförvaltningsmyndigheter till vars område verkningarna av det projekt som avses i ansökan kan komma att utsträcka sig. (VL 11:9)

Myndigheten fastställer en tidsfrist för anmärkningarna som meddelas i samband med att det ges information om ansökan. Ärendet kan avgöras, även om det inte inkommit några anmärkningar. (RP 277/2009 rd, s.152)

Andra än parterna ska ges tillfälle att framföra sin åsikt innan ärendet avgörs. Åsikter kan t.ex. framföras av boendeföreningar, andra frivilligorganisationer eller alla invånare i kommunen, även

om dessa inte är parter. (VL 11.7.2; RP 277/2009 rd, s.152)

I vattenlagen har det inte stadgats i vilket skede av förfarandet som hörandet och delgivning om det ska ske. Syftet är att möjliggöra tillräcklig flexibilitet för att hörande ska kunna ordnas enligt ärendets natur och i ett lämpligt skede med tanke på syftet med hörandet, utan att flexibiliteten i behandlingen äventyras.

Trots flexibiliteten är syftet med bestämelse att det i behandlingen av ett vattenärende vanligtvis ska hållas endast ett hörande och en delgivning. (RP 277/2009 rd, s.152)

Sökanden och andra parter ska enligt behov ges tillfälle att ge en förklaring med anledning av de utlåtanden, anmärkningar och åsikter som gäller ansökan. Med anledning av förklaringen kan en part ges tillfälle att ge en (mot)förklaring. (VL 11:8)

5.6 Gemensam behandling av ärenden

Ibland kan projekten ligga på ett samma område och det har anhängiggjorts flera skilda ansökningar om dessa. Då kan myndigheten, om dessa ansökningar har ett nära samband, behandla ansökningarna samtidigt, förutsatt att detta ska anses ändamålsenligt och gemensam handläggning inte vållar oskäligt dröjsmål i handläggningen av ärendet eller orsakar annan olägenhet. (VL 11:13)

5.7 Utredning

Efter informations- och hörandeförfarandet kan det vara behövt att skaffa ytterligare utredningar om ärendet som behandlas. Enligt förvaltningslagen ska en myndighet se till att ett ärende utreds tillräckligt och på behörigt sätt. Myndigheten ska i detta syfte skaffa den information och den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. För att avgöra ett ärende har den kommunala miljövårdsmyndigheten färre metoder i sitt bruk än de övriga myndigheterna enligt vattenlagen har. (FL 31 §; VL 11:24)

Vad det gäller meningsskiljaktigheter i fråga om dikning är det mycket rekommendabelt att inspektion eller syn utförs på platsen. Förfarandet i samband vilket den kommunala miljövårdsmyndigheten besöker dikesplatsen kan troligtvis motiveras genom att tillsynsmyndigheten enligt vattenlagen eller en av denna förordnad tjänsteman eller tjänsteinnehavare har rätt att i tillsynssyfte röra sig på annans område (VL 14:3). Ett sådant här besök på platsen som görs endast att konstatera ärendets läge kan inte betraktas som inspektion enligt 39 § i förvaltningslagen. (HFD 23.10.2001 I. 2565). Detta besök får dock inte ersätta den inspektion eller syn som utförs för att avgöra ärendet.

5.7.1 Inspektion

Tillståndsmyndigheten eller en tjänsteman som är anställd vid myndigheten kan förrätta inspektion enligt 39 § i förvaltningslagen. Syftet med en inspektion är att i detalj och sanningsenligt utreda ett ärende. Vid en inspektion kan man få fram sådana fakta som det inte alltid är möjligt att utreda vid normal skriftlig behandling av ett förvaltningsärende. (VL 11:14; RP 72/2002 rd, s. 100)

En myndighet ska på förhand underrätta en part som direkt berörs av ärendet om tidpunkten för inspektion. Med detta avses den part vars verksamhet eller egendom är som objekt för inspektionen i ärendet. Det har inte stadgats något om på vilket sätt delgivning av inspektionen ska ske. Myndigheten kan själv bestämma tidpunkten för inspektionen, men ändå så att parten kan närvara vid inspektionen. Om parten har getts möjlighet att närvara vid inspektionen, utgör partens frånvaro inte hinder för inspektionen. (FL 39.1; RP 72/2002 rd, s. 100)

Man kan göra avsteg från att meddela om inspektionen, om syftet med inspektionen skulle äventyras av ett sådant meddelande. Detta kan vara fallet t.ex. när en part kan antas försvåra inspektionen eller förvanska fakta som är föremål för inspektionen eller det är nödvändigt med överrumpling för att inspektionens syfte ska nås. (FL 39.1 §; RP 72/2002 rd, s. 100)

Parten har rätt att närvara vid inspektionen och att framföra sin åsikt och ställa frågor om omständigheter som har samband med inspektionen. Detta gäller även en part som inte har underrättats om inspektionen på förhand. Uteblivet meddelande skapar ingen presumption om närvaroförbud. (FL 39.1 §; RP 72/2002 rd, s. 100)

Under inspektionens gång skall parten underrättas om inspektionens ändamål, hur den genomförs samt om fortsatta åtgärder. Med fortsatta åtgärder avses närmast att inspektören meddelar att en inspektionsberättelse utarbetas, och nämner att parten har rätt att bli hörd med anledning av den. (RP 72/2002 rd, s. 100-101)

I samband med inspektionen är det även möjligt att skaffa muntlig utredning. Vid inspektionen och synen är det dock inte möjligt att motta sådant muntligt bevis enligt VL 11:15 som alltid förutsätter en sammansättning som avgör ärendet och enligt vattenlagen kan inte heller annars tillämpas på behandlingen av ett ärende hos den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten. (VL 11:24)

Inspektionen ska förrättas utan att inspektionsobjektet eller dess innehavare orsakas oskäligen olägenhet. Detta baserar sig på rättsprinciperna inom förvaltningen i FL 6 § och förutsätter även att partens skäligen önskingar till exempel om inspektionens tidpunkt och genomförandesätt tas i beaktande. Om man gör avsteg från dessa, ska det finnas ett bra motiv i fråga om genomförande av

inspektion, såsom ett behov av oförutsägbarheten som redan tidigare nämnts. (FL 39.1 §; RP 72/2002 rd, s. 101; Mäenpää 2013, s. 478)

Med beaktande av begränsningarna i grundlagen (731/1999) kan en inspektion som ingriper i hemfriden genomföras endast om den är nödvändig för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas och behörigheten i fråga om inspektionen som ingriper i hemfriden har bestämts i lagen. Det centrala innehållet i hemfriden är en privatpersonens bostad, som borde som begrepp tolkas på ett omfattande sätt. I produktions- och ekonomibyggnader kan även finnas sådana utrymmen som är avsedda för boende. Det straffrättsliga hemfridskyddet innefattar dessutom trappuppgångar i bostadshus samt gårdar som utgör de boendes privata område och de byggnader som är fast förbundna med sådana gårdar. (GL 10.3 §; SL 24:11; Mäenpää 2013, s. 479)

Den som förrättar inspektion ska utan dröjsmål avfatta en skriftlig inspektionsberättelse över inspektionen. Av inspektionsberättelsen ska framgå de parter som har varit närvarande vid inspektionen, det objekt som inspekterats samt de uppgifter som behövs för att ärendet ska kunna individualiseras, t.ex. namnet på den myndighet som har utfört inspektionen samt datum och klockslag för inspektionen. Av inspektörens iakttagelser ska endast de viktigaste antecknas, dvs. de som kan anses ha betydelse för

avgörandet i ärendet. (FL 39.2 §; RP 72/2002 rd, s. 101)

Inspektionsberättelsen ska delges en part som har rätt att närvara vid inspektionen. Dessutom ska inspektionsberättelsen fogas till handlingarna. (VL 11:14; FL 39.2 §)

De övriga parterna i ärendet ska ges tillfälle att bli hörda om de omständigheter som framkommit vid inspektionen, om dessa omständigheter eventuellt inverkar på avgörandet av ärendet. (FL 34 §; RP 72/2002 rd, s. 101)

5.7.2 Syn

Det föreskrivs inte skilt om syn i vattenlagen, men den kan utföras med stöd av förvaltningslagens 38 §. Synen som förfarande är tyngre än inspektionen.

En myndighet kan förrätta syn om det behövs för att ett ärende ska kunna utredas. Synen ska förrättas, då man objektivt uppskattat har tillräckliga grunder för den. Initiativet till att förrätta syn kan även väckas av en part eller en kontrollmyndighet. (FL 38.1 §; RP 72/2002 rd, s. 99)

Parterna ska underrättas om tidpunkten för synen. Syneförfarandet skiljer sig från inspektionen på det sättet att vid syneförfarandet kan man inte frånga underrättelseskyldigheten t.ex. på grund av att underrättelsen skulle äventyra syftet med synen. Partens motstånd hindrar inte syneförfarandet. (FL 38.1 §; RP 72/2002 rd, s. 99)

Den myndighet som avgör ärendet förrättar synen. Förrättningen kan skötas av den kommunala miljövårdsmyndigheten i hela sammansättningen, eller som det vanligast förfars, utses för synen en synegrupp som består av nämndmedlemmar och/eller deras suppleanter.

En part ska ges tillfälle att närvara vid synen och att uttala sin åsikt om de omständigheter som kommer fram. En parts rätt att framföra åsikter begränsas till syneförrättningen. Lagrummet ger således inte parten någon särskild rätt att senare, efter att synen har förrättats, bli hörd om de omständigheter som har framkommit vid synen. (FL 38.1 §; RP 72/2002 rd, s. 99)

När ärendets art kräver det ska till synen kallas också den myndighet som enligt lagen ska utöva tillsyn över verksamheten i fråga eller vars sakkunskap behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Myndigheterna kan även annars göra samarbete vid syneförrättningen. (FL 38.1 §; FL 10 §)

Synen ska förrättas utan att syneobjektet eller dess innehavare orsakas oskälig olägenhet. (FL 38.1 §) Fast myndigheten har rätt att förrätta synen även då parten motsätter sig, ger bestämmelsen inte rätt att vidta tvångsåtgärder för att förrätta synen. Det är dock möjligt att få handräckning av polisen för syneförrättningen med stöd av VL 14:12. Synen ska också i övrigt i mån av möjlighet förrättas så att föremålet för synen, parter och utomstående störs så lite som möjligt. (RP 72/2002 rd, s. 99)

Vid synen ska upprättas ett protokoll. I protokollet antecknas åtminstone synens förlopp samt myndighetens viktigaste iakttagelser, dvs. alla sådana omständigheter som kan ha inverkan på ärendets avgörande. Även parternas anmärkningar ska framgå i protokollet. Protokollet ska utan dröjsmål delges parten och andra som har kallats till förrättningen. (FL 38.2 §)

En syneförrättning är offentlig. En myndighet kan begränsa allmänhetens tillträde till syneförrättningen, om det är påkallat med hänsyn till ärendets art eller karaktären av den verksamhet som är objekt för syn. (FL 38.3 §)

Synen får inte förrättas i lokaler som omfattas av hemfriden, om inte något annat bestäms särskilt i lag. (FL 38.3 §)

5.8 Beslut

Ett beslut baserar sig på rättslig prövning. Myndigheten ska pröva att de förutsättningar som stadgats i lagen uppfylls. Avgörande i ett ärende grundar sig på allt material som myndigheten har utrett om projektet, som t.ex. ansökan, inspektionen och synen. Enligt vattenlagen krävs även att den myndighet som avgör ärendet ska pröva utlåtandena och anmärkningarna som har lämnats in i ärendet. (VL 11:17.1; VL 11:17.2; RP 277/2009 rd, s. 156-157)

I beslutet antingen ges sökanden rätt t.ex. att gräva ett dike eller att avleda

vatten, eller detta avslås. Rättigheten beviljas sökanden. Om det har bildats en sammanslutning för att genomföra projektet, ska rättigheten beviljas sammanslutningen. (VL 11:17.3)

Beslutets innehåll följer vad stadgas i förvaltningslagens 44 §:

FL 44 §

Av ett skriftligt beslut skall tydligt framgå

- 1) den myndighet som har fattat beslutet samt tidpunkten för beslutet,
- 2) de parter som beslutet direkt gäller,
- 3) motiveringen för beslutet och en specificerad uppgift om vad en part är berättigad eller förpliktad till eller hur ärendet annars har avgjorts, samt
- 4) namn och kontaktuppgifter för den person av vilken en part vid behov kan begära ytterligare uppgifter om beslutet.

I vattenlagen finns dessutom kompletterande bestämmelser om beslutets innehåll. Beslutet ska innehålla de behövliga bestämmelserna om genomförande av projektet. I beslutet borde man alltså ge bestämmelser om dikets läge och dess struktur, som t.ex. djup, släntlutningar, bottenbredd, eventuella förstärkningar och eventuell rörläggning samt om dikesrenens bredd. (VL 11:21.1; Vihervuori 1987, s. 92)

Om parterna har till några delar kommit överens om ärendet, men den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten har till vissa delar avgjort det, lönar det sig att i beslutet tas med även bestämmelserna om de omständigheter som man har kommit överens om. (Eronen ym. 1986, s. 81)

I beslutet ska ändamålet med ansökan förklaras eller de delar av ansökan som är behövliga fogas till beslutet. I beslutet ska specificerade yrkanden som har framställts i utlåtanden och anmärkningar bemötas. Om projektet orsakar sådan förlust av förmån som ska ersättas, ska beslutet innehålla bestämmelser om ersättningarna i enlighet med det som föreskrivs i kapitel 13 (se 4.1.1 Lagligen orsakad förlust av förmån). (VL 11:21.2)

Ett beslut ska motiveras. I motiveringen ska det anges vilka omständigheter och utredningar som har inverkat på avgörandet och vilka bestämmelser som har tillämpats (FL 45 §). Till ett beslut ska även bifogas behövlig information om ändringsansökan i enlighet med förvaltningslagen, såsom besvärshanvisning. (FL 46–48 §; FPL 14–15 §)

I besvärshanvisningen ska nämnas (FPL 14 §):

- besvärshandläggningen
- den myndighet som ska tillställas besvärsskriften, samt
- besvärstiden och från vilken tidpunkt den ska räknas.

I besvärshanvisningen skall det redogöras för stadgandena om innehållet i och bilagorna till besvärsskriften samt om hur besvaren ska frambefordras. (FPL 14.1 §)

Beslutet meddelas efter anslag. Information om att ett beslut kommer att meddelas, ges alltså på myndighetens anslagstavla före den dag beslutet meddelas. De som har rätt att överklaga, anses ha blivit informerade om beslutet, då beslutet har meddelats. (VL 11:22.1)

Beslutet ska skickas till sökanden. En kopia av beslutet ska skickas till dem som har begärt det, till tillsynsmyndigheterna och till de myndigheter som bevakar allmänna intressen i ärendet. (VL 11:22.2)

Enligt 11:22.4 i vattenlagen ska information om beslutet dessutom publiceras i minst en tidning med allmän spridning inom projektets influensområde, om ärendet inte är av ringa betydelse eller det annars är uppenbart onödigt att publicera informationen. Dikningsärenden kan ses som undantag då de sannolikt är sådana att information i tidningen är obehövlig.

Avgifter och kostnader i samband med ansökningsärenden har behandlats i ett eget kapitel (se 4.3).

6. Sökande av ändring och verkställande av beslut

SÖKANDE AV ÄNDRING ENLIGT VATTENLAGEN OCH DIKNINGSÄRENDEN AVVIKER ÄNNU TILL NÅGRA DELAR SIG FRÅN BESTÄMMELSERNA I FÖRVALTNINGSPROCESSLAGEN (586/1996). MEN FÖR DE DELAR DÄR DET INTE FINNS NÅGRA AVVIKELSER, TILLÄMPAS FÖRVALTNINGSPROCESSLAGEN I HUVUDESÅK ÄVEN PÅ ÄNDRINGSSÖKANDET ENLIGT VATTENLAGEN.

6.1 Sökande av ändring

Ändring i beslut som tillståndsmyndigheten, den statliga tillsynsmyndigheten och den kommunala miljövårdsmyndigheten har meddelat med stöd av vattenlagen och i beslut som har meddelats vid en

dikningsförrättning får sökas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol. Besvär över den avgift som tas ut för behandlingen av ett ärende anförs på samma sätt som besvär över huvudärendet. (VL 15:1.1)

6.1.1 Besvärsrätt

Ändring i beslut får sökas av (VL 15:2):

1. en part

- I vattenlagen har en part en mer omfattande betydelse än i förvaltningslagen och innehåller alla vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet kan beröra.
- Utöver fysiska personer kan parterna vara bl.a. privaträttsliga sammanslutningar och samfälliga områdets delägarlag.

- Att få överklaga beslutet kräver inte att parten har framställt en anmärkning vid ansökningsförfarandet.
- 2. en registrerad förening eller stiftelse vars syfte är att främja miljöskydd, hälsoskydd, naturvård eller trivseln i boendemiljön och inom vars stadgenliga verksamhetsområde miljökonsekvenserna i fråga uppträder
- 3. den kommun där vattenhushållningsprojektet är placerat eller av en annan kommun inom vars område projektets miljökonsekvenser uppträder
- 4. den statliga tillsynsmyndigheten samt den kommunala miljövårdsmyndigheten i den kommun där projektet är placerat och kommunerna inom projektets influensområde
- 5. någon annan i 11 kap. 9 § avsedd myndighet som bevakar allmänt in-

tresse i ärendet, t.ex. fiskerimyndighet eller fiskeområde

6. sametinget, om ett vattenhushållningsprojekt genomförs inom samernas hembygdsområde eller dess verkningar utsträcker sig till det och om projektet kan påverka samernas rättigheter som urfolk.

6.1.2 Besvärsskrift

Besvär anförs skriftligen. I besvärsskriften, som riktas till besvärsmyndigheten, ska anges. (FPL 23 §):

- det beslut i vilket ändring söks
- till vilka delar ändring söks i beslutet och vilka ändringar som yrkas
- de grunder på vilka ändring yrkas.

I besvärsskriften ska ändringssökandens personuppgifter uppges; namn och hemkommun. Om ansökningen har gjorts av sökandens lagliga företrädare eller ombud ska även uppges namn och hemkommun för denna person. Dessutom ska man uppges den postadress och det telefonnummer under vilka meddelanden i ärendet kan tillställas.

Besvärsskriften ska undertecknas av ändringssökanden, den lagliga företrädaren eller ombudet. (FPL 24 §)

Till besvärsskriften ska fogas (FPL 25.1 §):

- det beslut i original eller kopia i vilket ändring söks genom besvär

- ett intyg över vilken dag beslutet har delgivits eller annan utredning över när besvärstiden har börjat
- de handlingar som ändringssökanden åberopar till stöd för sina yrkanden, om dessa inte redan tidigare har tillställts myndigheten.
- om besväret har gjorts av ett ombud, ska till besvärsskriften fogas en fullmakt, ifall befullmäktigande inte har gjorts muntligen hos besvärsmyndigheten. (FPL 21 §; 25.2 §)

Efter att besvärstiden löpt ut får ändringssökanden i ett anhängigt ärende framställa endast sådana nya yrkanden som baserar sig på ändringar i förhållandena eller på omständigheter som kommit till ändringssökandens kännedom först efter att besvärstiden har upphört. Ändringssökanden får även yrka på att verkställigheten ska förbjudas eller framställa andra yrkanden. Ändringssökanden får efter att besvärstiden löpt ut framföra nya grunder till stöd för sina yrkanden, om ärendet inte därigenom blir ett annat. (FPL 27 §)

Om besväret är bristfälligt, ska ändringssökanden ge tillfälle att komplettera det, om en komplettering inte saknar betydelse för behandlingen av ärendet. Ändringssökanden ska ges en skälig frist för att komplettera sitt besvär och samtidigt ska han upplysas om på vilket sätt besväret är bristfälligt. (FPL 28 §)

6.1.3 Hörande

Med anledning av besvär arrangeras hörande. Vasa förvaltningsdomstol ska offentliggöra besväret genom att under minst 14 dagar kungöra det på sin anslagstavla och på anslagstavlor i kommunerna inom projektets influensområde. Besvärshandlingarna ska hållas framlagda i kommunerna i fråga under kungörelsetiden. (VL 15:3.1)

Vasa förvaltningsdomstol ska ge den som ansöker om tillstånd, de parter som ärendet särskilt berör och de myndigheter som bevakar allmänna intressen möjlighet att lämna bemötande med anledning av besvären, om detta inte är uppenbart onödigt. Det att ärendet avgörs utan att en part hörs, kan vara möjligt endast i sådana fall i samband vilka ansökan klart ska lämnas utan prövning eller de krav som har framställts i besväret uppenbart är omotiverade. Det finns skäl att tolka detta undantag restriktivt. På grund av att enligt förvaltningsprocesslagen ska parten innan ett ärende avgörs beredas tillfälle att ge en förklaring med anledning av andras yrkanden och sådana utredningar som kan ha inverkan på hur ärendet kommer att avgöras, ska även ändringssökanden i detta fall ge tillfälle att svara på de bemötanden som har lämnats av besväret. (VL 15:3.2; FPL 34.1 §; FPL 34.2 §; RP 277/2009 rd, s. 187)

Sametinget ska ges möjlighet att lämna bemötande, om ett projekt genomförs inom samernas hembygdsområde eller

dess verkningar sträcker sig till det och om projektet kan påverka samernas rättigheter som urfolk. (VL 15:3.2)

För att kunna ge bemötande verkställs delgivning av besväret till de ovannämnda parterna som vanlig eller bevislig delgivning. Om den inte kan verkställas på nämnt sätt, görs det som offentlig delgivning. Offentlig delgivning kan användas också när en handling ska delges över trettio personer som är kända eller när personernas antal är okänt. Samtidigt ska Vasa förvaltningsdomstol meddela, var besvärshandlingarna är framlagda och var bemötandena kan lämnas in inom den tid som satts ut för avgivande av bemötande. (VL 15:3.3; FL 55 §)

Vasa förvaltningsdomstol ska för handläggningen av besvärshandlingarna bestämma de handlingar som har samlats in i ärendet. (VL 15:3.4)

6.1.4 Förfarande i förvaltningsdomstolen och meddelande av beslut

Vasa förvaltningsdomstol kan vid behov ge tillståndsmyndigheten eller den kommunala miljövårdsmyndigheten tillfälle att ge ett utlåtande om besvärerna, om ett utlåtande inte har getts av tillståndsmyndigheten på eget initiativ med stöd av VL 15:3.4 och fullföljdsdomstolen anser att ett utlåtande av tillståndsmyndigheten behövs för att kunna avgöra

ärendet. (VL 15:4.1; RP 277/2009 rd, s. 188)

Vasa förvaltningsdomstol eller, på förordnande av den, ordföranden för eller en ledamot som hör till den sammansättning som avgör ärendet eller ärendets föredragande kan förrätta syn eller inspektion på platsen. Vid synen kan parter, den myndighet som fattat beslut, vittnen och sakkunniga höras samt annan utredning tas emot. Synen kan även förrättas om en part begär den. (VL 15:4.2; FPL 36–41 §)

Vasa förvaltningsdomstols beslut meddelas efter anslag. Parterna anses ha fått meddelande av beslutet då det har getts. Ett meddelande om beslutet ska dessutom utan dröjsmål anslås på anslagstavlan i den kommun där vattenhushållningsprojektet är placerat och på anslagstavlor i kommunerna inom projektets influensområde. (VL 15:5.1)

Beslutet ska lämnas till ändringsökanden och en kopia av beslutet till de parter som har bett om en sådan. Dessutom ska Vasa förvaltningsdomstol sända beslutet till miljövårdsmyndigheterna i de berörda kommunerna. (VL 15:5.2; VF 22 §)

Vasa förvaltningsdomstols beslut i ett förvaltningstvångsärende ska delges som bevislig delgivning enligt förvaltningslagen. En delgivning ska alltså verkställas per post mot mottagningsbevis, om den gäller ett förpliktande beslut och tiden för sökande av ändring eller någon annan tidsfrist som påverkar

mottagarens rätt, börjar löpa från det att beslutet delgavs. (VL 15:5.3; FL 60 §)

6.1.5 Sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut

Ändring i Vasa förvaltningsdomstols beslut söks genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på så sätt som det stadgas i förvaltningsprocesslagen. (VL 15:6.1)

Besvärsrätten hos högsta förvaltningsdomstolen bestäms i enlighet med VL 15:2 på samma sätt som i ett besvär hos förvaltningsdomstolen. Besvärsskriften ska tillställas högsta förvaltningsdomstolen, som även ansvarar för hörande av parter och begäran om utlåtanden.

Över förvaltningsdomstolens beslut som enbart gäller verkställighet och där verkställigheten av det överklagade beslutet förbjuds eller avbryts, får anföras hos högsta förvaltningsdomstolen endast i samband med huvudärendet. (VL 15:6.2)

6.2 Verkställighet av beslut

Enligt förvaltningsprocesslagen får ett beslut i vilket ändring får sökas genom besvär inte verkställas innan det har vunnit laga kraft. Detta gäller även vat-

tenlagen i vilken även skilt stadgas att ett projekt inte får inledas förrän beslutet som tillåter projektet har vunnit laga kraft. Ett besvär som gäller endast ersättningar hindrar inte att projektet inleds. (FPL 31 §; VL 15:7.1)

På ett beslut som meddelas med stöd av vattenlagen tillämpas inte bestämmelserna i 31 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen om verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft. (VL 15:7.1)

Vasa förvaltningsdomstol kan på begäran av sökanden förordna att ett beslut ska verkställas trots att besvär anförts. Det kan förordnas att beslutet ska verkställas helt eller delvis eller vid en viss tidpunkt. Om det visas att det finns grundad anledning att inleda verksamheten, som kan vara t.ex. att projektet är nödvändigt med tanke på genomförande av ett annat projekt, men inte enbart sökandens brådska. Om verkställigheten tillåts får detta inte leda till att ändringssökande blir lönlöst. Sökanden ska dessutom ställa en godtagbar säkerhet för täckandet av de förluster av förmåner och kostnader som kan uppstå om beslutet upphävs. Säkerheten ställs hos regionförvaltningsverket. Kravet på ställande av säkerhet gäller inte staten eller dess inrättningar och inte heller kommuner eller samkommuner. (VL 15:7.2; RP 277/2009 rd, s.189–190)

Högsta förvaltningsdomstolen kan besluta att Vasa förvaltningsdomstols förordnande om verkställighet ska upphöra att gälla. (VL 15:7.3)

I ett förvaltningstvångsärende kan Vasa förvaltningsdomstol och högsta förvaltningsdomstolen bestämma att ett beslut gällande förvaltningstvång ska verkställas trots att ändring har sökts. Bestämmelsen motsvarar myndighetens rätt som avses i VL 15:8.1. Vasa förvaltningsdomstol och högsta förvaltningsdomstolen kan även upphäva myndighetens bestämmelse om verkställigheten av ett beslut. (VL 15:8.2)

7. Efterhandstillsyn

7.1 Tillsynsmyndigheter

Tillsynsmyndigheterna enligt vattenlagen är NTM-centralen som statlig myndighet och den kommunala miljövårdsmyndigheten. Deras uppgift är att utöva tillsyn över att vattenlagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den efterlevs. (VL 1:7.2; VL 14:1.1)

Myndigheterna har parallell och av varandra oberoende behörighet i ärenden som gäller laglighets tillsyn. Resurser och regionala tillsynsbehov varierar mellan kommunerna. Därför tillåter vattenlagen att de kommunala miljövårdsmyndigheterna och NTM-centralerna sinsemellan får komma överens om förfarandena vid tillsynen och fördelningen av uppgifterna. (HRP 277/2009 rd, s.179)

Tillsynsmyndigheten eller en av denna förordnad tjänsteman eller tjänsteinnehavare har rätt att i tillsynssyfte (VL 14:3.1):

- trots tystnadsplikten enligt lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet få nödvändiga upplysningar av myndigheter och verksamhetsutövare
- röra sig på annans område mer vidsträckt än allemansrätten tillåter
- göra inspektioner och undersökningar, utföra mätningar och ta prov
- få tillträde till platser där verksamhet bedrivs
- kontrollera en verksamhets konsekvenser.

Tillsynsmyndigheten får vidta den ovan nämnda åtgärden i hemfridskyddade utrymmen bara om det är nödvändigt för att skydda liv, hälsa, egendom eller

miljön eller om tillsynsmyndigheten har grundad anledning att misstänka miljöförstöring som avses i VL 16:1 (1-4 § i strafflagens kapitel 48), eller sabotage, grovt sabotage, vållande av allmän fara eller grovt vållande av allmän fara genom åstadkommande av översvämning. (1, 3, 7 och 8 § i strafflagens kapitel 34). (VL 14:3.3)

Det centrala innehållet i hemfriden är en privatpersons bostad, som borde som begrepp tolkas på ett omfattande sätt. I produktions- och ekonomibyggnader kan även finnas sådana utrymmen som är avsedda för boende. Det straffrättsliga hemfridskyddet innefattar dessutom trappuppgångar i bostadshus samt gårdar som utgör de boendes privata område och de byggnader som är fast förbundna med sådana gårdar. (GL 10.3 §; SL 24:11; Mänpää 2013, s. 479)

7.2 Tillsynsåtgärder

Om vattenlagen eller villkor, bestämmelser, ålägganden, förbud eller förordnanden som meddelats med stöd av den inte har iakttagits, ska tillsynsmyndigheten med hänsyn till ärendets natur (VL 14:2):

- uppmana att upphöra med förfarandet som bryter mot villkor, bestämmelser, ålägganden, förbud eller förordnanden
- väcka ett förvaltningsstvångsärende som avses i VL14:4
- anmäla ärendet till polisen för förundersökning, om inte gärningen med beaktande av förhållandena ska anses vara ringa.

Åtgärderna har inte någon inbördes företrädesordning och de begränsar inte tillämpningen av andra åtgärder. Myndigheten kan alltså enligt prövning från fall till fall avgöra vilka åtgärder det är skäl att vidta. Då man bestämmer de åtgärder som ska vidtas, finns det skäl att komma ihåg proportionalitetsprincipen som avses i förvaltningslagens 6 § enligt vilken förvaltningsåtgärden bör vara i rätt proportion till överträdelsen. Det är ofta så att blott och bart en uppmaning räcker till att upphöra med det lagstridiga förfarandet. (RP 277/2009 rd, s.179; Miljöministeriet 2016, s. 112)

För att åtgärda en lagstridig situation kan man bli tvungen att samtidigt ta till såväl administrativa som straffrätts-

liga metoder. Dessa är fristående processer. En eventuell förundersökning fortskrider oberoende av administrativa åtgärder. Förvaltningsstvång syftar till att återställa tillståndet så att det är förenligt med lag och ett hot om förvaltningsstvång inte är en sanktion utan ett sätt att utöva påtryckning. En domstol ger inte heller förordnande om återställande i samband med behandlingen av ett brottmål utan det är alltid tillsynsmyndigheten som ger förordnande om återställande. (VL 14:4; Miljöministeriet 2016, s. 31)

Ytterligare är polisen skyldig att ge handräckning för att säkerställa efterlevnaden av vattenlagen och bestämmelser och förordnanden som har meddelats med stöd av den. Samma skyldighet har tull- och gränsbevakningsmyndigheterna, var och en inom sitt behörighetsområde. Enligt polislagen (872/2011) ska polisen också ge andra myndigheter handräckning för att fullgöra en lagstadgad tillsynsskyldighet, om den myndighet som begär handräckning hindras i sin tjänsteutövning. (VL 14:12; Polislag 9.1 §)

7.2.1 Förvaltningsstvångsförfarande

Om förvaltningsstvång stadgas i VL 14:4:

VL 14:4.1

Om någon bryter mot denna lag eller mot villkor, bestämmelser, ålägganden, förbud eller förordnanden som meddelats med stöd av den kan tillståndsmyndigheten

- 1) förbjuda honom eller henne att fortsätta eller upprepa överträdelsen,
- 2) ålägga honom eller henne att fullgöra sin skyldighet,
- 3) ålägga honom eller henne att rätta till det som har gjorts i strid med villkor, bestämmelser, ålägganden, förbud eller förordnanden.

Dikningsärenden avviker från huvudregeln enligt vilken tillsynsmyndigheten anhängiggör ett förvaltningsstvångsärende genom ansökan hos tillståndsmyndigheten, som fattar beslut om förvaltningsstvång. Om man vid dikning eller användningen av ett dike har handlat i strid med bestämmelserna i vattenlagen eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av dem eller dikesunderhållet har försumrats, kan den kommunala miljövårdsmyndigheten meddela ett förbud eller ett åläggande som avses i VL 14.4.1. I dikningsärenden har den kommunala miljövårdsmyndigheten alltså

rätt att direkt förordna om förvaltnings tvång. (VL 14:4.2)

I det fall att det när ett förbud eller åläggande meddelas blir nödvändigt att avgöra om det behövs ett tillstånd av tillståndsmyndigheten eller om ett tillstånd iakttas, är det dock tillståndsmyndigheten som ska meddela förbudet eller åläggandet. Om det under behandlingen av ett ärende framgår att det är fråga om ett projekt som kräver tillstånd eller iakttagandet av ett tillstånd, ska ärendet överföras till tillståndsmyndigheten för avgörande. (VL 14:4.2)

Om ett förvaltningstvångsärende inte har inletts på tillsynsmyndighetens initiativ, kan ärendet väckas skriftligen av (VL 14:14):

- en part,
- en registrerad förening eller stiftelse vars syfte är att främja miljöskydd, hälsoskydd eller naturvård eller trivselen i boendemiljön och inom vars stadageenliga verksamhetsområde miljökonsekvenserna i fråga uppträder,
- den kommun där vattenhushållningsprojektet är placerat eller av en annan kommun inom vars område projektets miljökonsekvenser uppträder,
- en myndighet som bevakar allmänt intresse i ärendet.

Vad det gäller dikningsärenden anhängiggörs förvaltningstvång hos den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten, om det inte eventuellt är fråga om ett tillståndspliktigt projekt. Vid inledandet

och behandlingen av ett ärende ska i tillämpliga delar de bestämmelser som gäller ansökningsförfarandet enligt vattenlagen och bestämmelserna i förvaltningslagen iakttas. Enligt förvaltningslagen krävs bl.a. att om ett skriftligt åtgärdskrav som har anhängiggjorts hos myndigheten ges ett motiverat överklagbart beslut. Enligt rätten att anhängiggöra ärenden ska om ärendet som har inletts alltid ges ett överklagbart beslut. Myndigheten ska ge ett välmotiverat beslut även i sådana fall, då myndigheten anser att det inte finns förutsättningar för att utöva förvaltnings tvång i ärendet. I beslutet ska anges de omständigheter enligt vilka förutsättningar för att inleda förvaltningstvång inte uppfylls. (VL 14:4.2; FL 43 §, 45 §, 47 §; RP 277/2009 rd, s. 186; Linnove 2014, s. 23–24)

Förvaltningstvånget gäller en part som har agerat lagstridigt, vanligtvis fastighetsägaren. Ett förbud eller åläggande kan meddelas även fastighetens nya ägare eller innehavare, även om denne inte själv är ansvarig för att den lagstridiga situationen uppkommit. (VL 14:4.3)

Innan ett förbud eller åläggande meddelas ska den som förbudet eller åläggandet gäller ges tillfälle att bli hörd. Vid behov ska också andra parter, tillsynsmyndigheter och myndigheter som bevakar allmänt intresse höras. (VL 14:5.1; VL 14:5.2)

Med avvikelser från behandlingen av ansökningsärenden ska uppgifter

om förvaltningstvång delges den som meddelas förbud eller åläggande som bevislig delgivning enligt förvaltningslagens 60 §, dvs. per post mot mottagningsbevis. (VL 14:5.2)

I fråga om ersättning till en part för de kostnader som behandlingen av ett ärende har orsakat parten gäller i tillämpliga delar förvaltningsprocesslagen (VL 14:5.3). Ärendet har behandlats tidigare i denna handbok. (Se 4.3 Intressebevakningskostnader, avgifter och rättegångskostnader).

Ändringsökande i beslut som gäller förvaltningstvång enligt vattenlagen följer samma förfaranden som i övriga beslut. Tillståndsmyndigheten kan i samband med ett beslut om förvaltningstvång förordna att beslutet ska verkställas trots att ändring har sökts. Ett villkor är att ärendet är brådskande eller att andra särskilda skäl förutsätter detta. Ett sådant skäl kan t.ex. vara att projektet utgör ett hot mot hälsa, säkerhet, naturvärden eller andra allmänna och enskilda intressen. (VL 15:8.1; RP 277/2009 rd, s.190)

Vasa förvaltningsdomstol och Högsta förvaltningsdomstolen kan på motsvarande sätt bestämma att ett överklagat beslut ska verkställas innan ärendet avgörs eller att ett förordnande om verkställighet ska upphöra att gälla. (VL 15:8.2)

7.2.2 Vite samt hot om tvångsutförande eller avbrytande

Den kommunala miljövårdsmyndigheten ska, om det inte är uppenbart onödigt, effektivisera sitt förbud eller åläggande med vite eller hot om att den försummade åtgärden genomförs på den försumliges bekostnad eller att verksamheten avbryts. (VL 14:8.1)

Endast i undantagsfall, när detta är onödigt på grund av att det inte råder något tvivel om att förbudet eller åläggandet iakttas, behöver något hot dock inte föreläggas. (RP 277/2009 rd, s.183)

I ett ärende som gäller vite eller hot om tvångsutförande eller avbrytande tillämpas kompletterande det som stadgas i viteslagen (1113/1990). (VL 14:8.2). Nedan exempel på sådana fall som enligt lagen kräver att vite ska föreläggas.

Vite föreläggs genom att parten åläggs att uppfylla huvudförpliktelsen vid vite. För varje huvudförpliktelse ska ett särskilt vite föreläggas. Av vitesföreläggandet ska tydligt framgå vad parten har förpliktats till och den tidpunkt när, före vilken eller från vilken huvudförpliktelsen ska uppfyllas. Längden av en tidsfrist ska bestämmas med beaktande av huvudförpliktelsens art och omfattning, den förpliktades möjligheter att uppfylla förpliktelsen och övriga omständigheter som inverkar på saken. (Viteslag 6.1 §, 6.3 §)

Vite får riktas endast mot en part som har rättslig och faktisk möjlighet att uppfylla huvudförpliktelsen. Om parterna är flera, ska ett särskilt vite föreläggas var och en av dem. Om huvudförpliktelsen gäller ett samfund eller en stiftelse, får vitet riktas antingen mot samfundet eller stiftelsen eller mot medlemmarna i det organ som utövar beslutanderätten däri eller mot en verkställande direktör eller någon annan med motsvarande ställning. (Viteslag 7.1 §, 7.2 §)

Vitet föreläggs till ett visst belopp eller så att dess storlek bestäms på basis av tid (löpande vite). Vitesbeloppet ska bestämmas med beaktande av huvudförpliktelsens art och omfattning, den förpliktades betalningsförmåga och övriga omständigheter som inverkar på saken. Ett löpande vite föreläggs genom att för vitet bestäms ett fast grundbelopp och ett tilläggsbelopp för varje i föreläggandet angiven tidsperiod (vitesperiod) under vilken parten har underlåtit att uppfylla huvudförpliktelsen. (Viteslag 6.2 §, 8 §, 9 §)

Den myndighet som har förelagt ett vite får döma ut det, om en part utan giltig orsak har underlåtit att uppfylla huvudförpliktelsen. För att vitet ska kunna dömas ut krävs att beslutet om vitesföreläggande har vunnit laga kraft, om inte beslutet enligt vad som stadgas eller bestäms ska iakttas trots att ändring har sökts. (Viteslag 10.1 §)

Vad det gäller hot om tvångsutförande kan tillsynsmyndigheten ges rätt att utföra den behövliga åtgärden.

Om rätten till tvångsutförande ges till den kommunala miljövårdsmyndigheten betalas kostnaderna av kommunens medel. Kostnaderna drivs in i efterskott i den ordning som föreskrivs i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007). Däremot ingår i vattenlagen inte någon möjlighet enligt den gamla vattenlagen att ge parterna rätt att själva vidta den rättelseåtgärd som behövs. Om en enskild har blivit tvungen att inom eget område vidta åtgärder för att undanröja konsekvenser som uppkommit till följd av en lagstridig gärning, ska yrkandet på ersättning för kostnaderna behandlas som ett tvistemål vid tingsrätten. Ersättningsärenden kan inte behandlas i samband med förvaltningsstvångsärenden. (VL 14:8.1; Viteslag 17 §; RP 277/2009 rd, s. 181, 183; Linnove 2014, s. 55)

7.2.3 Omedelbart förvaltningstvång

Huvudregeln är att en lagstridig situation ska rättas till genom egentligt förvaltningstvångsförfarande. I vissa situationer kan det för undvikande av en hotande fara dock krävas ett snabbare förfarande eller t.o.m. ett omedelbart ingripande i verksamheten för att förebygga skadeverkningar. Om en åtgärd eller försummelse i strid med vattenlagen eller i strid med bestämmelser eller ålägganden som meddelats med stöd av den kan medföra omedelbar olägen-

het eller fara för säkerhet, hälsa eller något annat viktigt allmänt intresse eller avsevärd fara för annans egendom, får tillsynsmyndigheten vidta behövliga åtgärder för att undanröja olägenheten eller faran. Detta avviker från den gamla vattenlagen på det sätt att den kommunala miljövårdsmyndigheten har rätt till dessa åtgärder. (VL 14:10.1; RP 277/2009 rd, s.183)

Den projektansvariges rättsskydd förutsätter att ändring kan sökas i avgörandet. Avgörandet i ärendet är trots sin faktiska art ett beslut som kan överklagas. (RP 277/2009 rd, s.184)

Tillsynsmyndigheten som har vidtagit omedelbara åtgärder ska efter en åtgärd utan dröjsmål inleda ett ärende om förvaltningstvång om inte detta är onödigt. I dikningsärenden borde den kommunala miljövårdsmyndigheten alltså inleda förvaltningstvångsförfarandet. Förfarandet är behövligt även för att den förpliktades rätt att föra talan och övrigt rättsskydd uppfylls. Om det inte längre finns något motiverat behov av att inleda förvaltningstvång, kan det inte anses vara motiverat att inleda förvaltningstvångsförfarandet enbart för att ge rättsskydd, till exempel därför att det lagstridiga förfarandet har upphört och den projektansvarige på ett bestående sätt har upphört med den lagstridiga verksamheten. (VL 14:10.2; Hollo 2014, s. 394; Miljöministeriet 2012, s. 93)

7.2.4 Anmälan till polisen

Om tillsynsmyndigheten observerar en lagstridig handling eller en försummelse ska tillsynsmyndigheten överväga om det är anledning att göra en anmälan till polisen för en förundersökning. (VL 14:2.1,3; Miljöministeriet 2016, s. 31)

Tröskeln för en polisanmälan borde vara låg. Enligt 14:2.1,3 i vattenlagen ska tillsynsmyndigheten anmäla saken till polisen för förundersökning, om ingärningen med beaktande av förhållandena ska anses vara ringa. Jämfört med den gamla vattenlagen har bestämmelsen om anmälan till polisen inte längre kvar villkoret om att anmälan inte behövs när allmänt intresse inte kräver att åtal väcks. Med tröskeln för ringhet hos en gärning avses att polisen dock inte behöver underrättas om alla mindre förseelser eller försummelser. (VL 14:2.1,3; RP 277/2009 rd, s. 180; Miljöministeriet 2016, s. 31)

Miljöförvaltningens guide gällande handledning om övervakning av miljöskyddslagstiftningen ([Ympäristönsuojelulainsäädännön laillisuusvalvontaopas 2014](#)) och [anvisningarna för miljötillsyn](#) ger ytterligare information om efterhandstillsyn.

Källor

Eronen V.H., Ellilä Kalevi, Kuusiniemi Kari 1986. Ympäristönsuojelulautakunnan vesiasiat. Vesitalous 5/1986.

Halonen, Lea 2013. Ojitusilmoitusvelvollisuus metsäojitusten vesiensuojelun hallintakeinona. Ympäristöjuridiikka 2/2013. s. 30–61.

Hollo, Erkki J. 2014. Vesioikeus. Edita, Helsinki.

Hämäläinen Liisa, Jormola Jukka, Järvenpää Lasse, Kasvio Pinja, Tertsunen Jermi ja Muilu Tommi 2015. Luontoarvojen huomioon ottaminen ojitusten peruskorjauksissa ja kunnossapidossa.
<http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B705F6293-C336-47CC-8A62-BB8CB7B16EFF%7D/121796>

Joensuu Samuli, Kauppila Maija, Lindén Maria & Tenhola Tommi 2012. Hyvän metsänhoidon suositukset - Vesiensuojelu. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja.
<http://tapio.fi/wp-content/uploads/2015/06/Vesiensuojeluopas-nettiin1.pdf>

Järvenpää, Lasse & Savolainen, Mika (red.) 2015. Maankuivatuksen ja kastelun suunnittelu (2. painos). Miljöförvaltningens anvisningar 4/2015, Finlands miljöcentral. <http://hdl.handle.net/10138/156521>

Lantmäteriverket 2003. Rekommenderade ersättningar för skador på fastigheter – Lantmäteriverkets publikationer nr. 93.
https://www.maanmittauslaitos.fi/sites/maanmittauslaitos.fi/files/old/Nro_93_Rekommenderade_ers%25C3%25A4ttningar_f%25C3%25B6r_skador_p%25C3%25A5_fastigheter.pdf

Lantmäteriverket. Datalagret Värderings- och ersättningsuppgifter. <https://ak.maanmittauslaitos.fi/2017/>

Leppiniemi, Outi 2014. Handbok för dikningssammanslutningar: Genomförande av underhålls- och grundförbättringsprojekt. Guide 1/2015. Närings-, trafik- och miljöcentralen.
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/103591/Guide%201%202015%20w.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Linno, Elina 2014 (red.). Ympäristönsuojelulainsäädännön laillisuusvalvontaopas 2014. Miljöministeriet.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153474/OH_9_2014.pdf?sequence=1

Majuri, Hannu 2012. Yleisiä näkökohtia ja säädöksiä ojituksista. Edilex 2012/15.

- Miljöministeriet 2012. Den reviderade vattenlagen 2011. Miljöministeriets rapporter 1sv | 2012. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/41479/YMrap_1sv_2012_Den_reviderade_vattenlagen_2011.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Miljöministeriet 2016. Anvisningar för miljötillsynen. Miljöförvaltningens anvisningar 2sv | 2016. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74990/MA_2sv_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- MiUB 22/2010 rd – RP 277/2009 rd. Miljöutskottets betänkande 22/2010 rd – Regeringens proposition med förslag till reform av vattenlagstiftningen. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Mietinto/Documents/miub_22+2010.pdf
- Mäenpää Olli 2013. Hallinto-oikeus. Talentum Media Oy, Helsinki.
- Päivänen, Juhani 2007. Suot ja suometsät – järkevän käytön perusteet. Metsäkustannus Oy, Hämeenlinna.
- RP 138/2014 rd – Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till temporär lag om finansiering av hållbart skogsbruk samt till lagar om upphävande av lagen om finansiering av hållbart skogsbruk och lagen om fastighetssamägares deltagande i åtgärder enligt lagstiftningen om skogsbruksfinansieringen samt lagen om finansiering av ett hållbart skogsbruk <https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2014/20140138.pdf>
- RP 217/1995 rd – Regeringens proposition till riksdagen med förslag till förvaltningsprocesslag och till lagstiftning som har samband med den https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Documents/rp_217+1995.pdf
- RP 218/2013 rd – Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om vattentjänster och av markanvändnings- och bygglagen <https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2013/20130218.pdf>
- RP 277/2009 rd – Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till reform av vattenlagstiftningen <https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2009/20090277.pdf>
- RP 72/2002 rd – Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till förvaltningslag och till lag om ändring av förvaltningsprocesslagen <https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2002/20020072.pdf>
- Vihervuori, Pekka 1987. Vesistön järjestelyn ja ojituksen oikeuskysymykset. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki.

Författningar

Banlag 110/2007
Fastighetsbildningslag 554/1995 (FBL)
Finlands grundlag 731/1999
Förvaltningslag 434/2003 (FL)
Förvaltningsprocesslag 586/1996 (FPL)
Lag angående vissa grannelagsförhållanden 26/1920 (GrannL)
Lag om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet 13/2003
Lag om enskilda vägar 358/1962
Lag om ersättning för miljöskador 737/1994
Lag om fornminnen 295/1963
Lag om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning 468/1994 (MKBL)
Lag om grunderna för avgifter till staten 150/1992
Lag om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter 603/1977 (InlL)
Lag om kommunernas miljövårdsförvaltning 64/1986
Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet 621/1999
Lag om verkställighet av skatter och avgifter 706/2007
Lag om ändring av skogsförbättringslagen 1278/1992, upphävd
Landsvägslag 503/2005
Markanvändnings- och bygglag 132/1999 (MRL)
Miljöskyddslag 527/2014 (MSL)
Naturvårdsförordning 160/1997 (NVf)
Naturvårdslag 1096/1996 (LSL)
Polislag 872/2011
Rättshjälpslag 257/2002
Skadeståndslag 412/1974
Skogslag 1093/1996 (SkogsL)
Statsrådets förordning om miljöskydd 713/2014 (MSF)
Statsrådets förordning om vattenhushållningsärenden 1560/2011 (VF)
Strafflag 39/1889
Temporär lag om finansiering av hållbart skogsbruk 34/2015 (KMRL, KEMERA-lag)
Vattenlag 264/1961, upphävd (GVL)
Vattenlag 587/2011 (VL)
Viteslag 1113/1990

Ordlista

Avloppsvatten	Vatten som kan orsaka förorening av miljön och som är vatten som inte längre används, vatten som avleds från ett förorenat område eller vatten som avleds från ett område vilket använts för verksamhet som medför risk för förorening av miljön (MSL 5.1,13 §)
Bäck	Ett rinnande vattendrag som är mindre än en älv vars avrinningsområde är 10–100 kvadratkilometer stort (VL 1:3.1,5)
Dagvatten	Regn- eller smältvatten som ansamlas på markytan och på byggnadstak eller andra ytor i bebyggda områden (MaBL 103 a §)
Dikning	Med dikning avses att torrlägga mark eller annars avleda vatten som hindrar användningen av ett område genom att anlägga ett dike; utvidga eller räta ut ett dike, en rännil eller en bäck; rensa en rännil eller en bäck som inte omfattas av 6 kap (VL 5:1)
Ett område som tagits i särskilt bruk	En tomt, byggplats, trädgård, upplagsplats eller badstrand, ett hamnområde eller något annat motsvarande mark- eller vattenområde (VL 1:3.1,15)
Grundtorrläggning	Grävning och rensning av utfallsdiken, små invallningar och förbättring av bäckarnas vattenledningsförmåga i syfte att dränera marken. Med grundtorrläggning skapas förutsättningar för lokal dränering (Järvenpää & Savolainen 2015, s. 23)
Lokal dränering	Med lokal dränering avses grävning av kretsdiken, tegdiken och täckdiken (Järvenpää & Savolainen 2015, s. 23)
Miljökonsekvens	De direkta och indirekta verkningar som ett projekt eller en verksamhet kan medföra för: människors hälsa, levnadsförhållanden och trivsel; marken, vattnet, luften, klimatet, växtligheten och organismer samt för naturens mångfald; samhällsstrukturen, byggnader, landskapet, stadsbilden och kulturarvet; utnyttjande av naturresurserna, samt för växelverkan mellan de ovan nämnda faktorerna (MKBL 2 §)
Nytta av dikning	Ökningen av markens bruksvärde för det ändamål som marken används för eller som den med beaktande av omständigheterna närmast kan användas för (VL 5:2.1,2)

Nyttotagare	Ägaren eller ägarna till en fastighet som får nytta av dikningen (VL 5:2.1,3)
Projektansvarig	Sökanden, tillståndshavaren eller någon annan som i ett vattenhushållningsprojekt ansvarar för förberedelserna, genomförandet, driften eller underhållet eller för utövandet av verksamheten (VL 1:3.1,10)
Rännil	En bädd som är mindre än en bäck, vars avrinningsområde är mindre än tio kvadratkilometer stort och där det inte ständigt rinner vatten och fisk inte kan vandra i nämnvärd omfattning (VL 1:3.1,6)
Samfällid dikning	Dikning där torrlägningsområdet består av fastigheter som tillhör olika markägare (VL 5:2.1,4)
Tillståndsmyndighet	Regionförvaltningsverket är den tillståndsmyndighet som avses i vattenlagen. Andra sektorer som avgör ansökningsärenden enligt vattenlagen är den kommunala miljövårdsmyndigheten och dikningsförrättningen (VL 1:7.1)
Tillsynsmyndighet	Närings-, trafik- och miljöcentralen (statlig tillsynsmyndighet) och den kommunala miljövårdsmyndigheten är de tillsynsmyndigheter som avses i vattenlagen (VL 1:7.2)
Torrlägningsområde	Marker för vilka samfällid dikning medför nytta (VL 5:2.1,1)
Underhåll av diken	Att hålla diket genom rensning eller muddring i ett sådant skick som dess torrlägningsfunktion kräver så att ursprunglig dimensionering av diket inte utvidgas (VL 5:8.1; RP 277/2009 rd, s. 94, 100)
Vattendrag	Sjöar, tjärnar, älvar, bäckar och andra naturliga vattenområden samt konstgjorda sjöar, kanaler och andra motsvarande konstgjorda vattenområden, dock inte rännilar, diken och källor. Myöskään vesiympäristöstä erillistä tekolammikkoa ja kooltaan vähäistä allasta ei yleensä pidetä vesistöinä (VL 1:3.1,3; Hollo 2014, s.25–26)
Vattenhushållningsprojekt	Ett projekt där det på ett vatten- eller markområde genomförs en åtgärd eller används en anläggning på ett sätt som kan inverka på yt- eller grundvattnet, vattenmiljön eller vattenhushållningen eller på användningen av ett vattenområde (VL 1:3.1,9)
Vattenhushållningsärende	Genomförande av vattenhushållningsprojekt och annan användning och vård av vattentillgångar och vattenmiljön (VL 1:3.1,1)
Vattenmiljö	Helhet som bildas av ett vattendrag och dess strandzon. Under begreppet vattenmiljö finns olika ekologiska element, men också vattenmiljöns landskapsbild med anknytande bebyggda objekt. (RP 277/2009 rd, s.43)

Vattenområde	Ett område som inte endast tillfälligt är täckt av vatten och som avgränsas enligt medelvattenståndet (VL 1:3.1,2)
Älv	Ett rinnande vattendrag vars avrinningsområde är minst hundra kvadratkilometer stort (VL 1:3.1,4)

GUIDE 3 | 2018

**EN HANDBOK FÖR KOMMUNALA MILJÖVÅRDSMYNDIGHETER
OM AVGÖRANDE AV DIKNINGSÄRENDEN ENLIGT VATTENLAGEN
(ÖVERSÄTTNING)**

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

ISBN 978-952-314-745-4 (tryckt)

ISBN 978-952-314-746-1 (PDF)

ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (tryckt)

ISSN 2242-2935 (webbpublikation)

URN:ISBN:978-952-314-746-1

www.doria.fi/ely-keskus | www.ntm-centralen.fi